

Sygnatura akt XVIII C 515/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Poznań, dnia 6 lutego 2018 r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu XVIII Wydział Cywilny w następującym składzie:

Przewodniczący: SSO Magdalena Ławrynowicz

Protokolant: st.sekr. sąd. Karolina Jeżewska

po rozpoznaniu w dniu 23 stycznia 2018 r. w Poznaniu na rozprawie

sprawy z powództwa

Parafii Rzymskokatolickiej p.w. Świętego M. w K.

przeciwko

Krajowemu Ośrodkowi (...), Oddział Terenowy w P., 2) Skarbowi Państwa – Dyrektorowi Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w P., Staroście (...) i Wojewodzie (...) - zastępowanemu przez Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej i 3) Gminie K.

o ukształtowanie prawa bądź zapłatę

1. zasądza od pozwanego Skarbu Państwa – Wojewody (...) na rzecz powódki 7.145.763 (siedem milionów sto czterdzieści pięć tysięcy siedemset sześćdziesiąt trzy) złote wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia następnego po dniu wydania niniejszego wyroku do dnia zapłaty;
2. oddała powództwo w pozostałym zakresie;
3. odstępuje od obciążania powódki kosztami procesu poniesionymi przez Krajowy Ośrodek (...), Oddział Terenowy w P. i Gminę K.;
4. kosztami sądowymi obciąża powódkę i pozwaną Skarb Państwa – Wojewodę (...) po połowie, szczegółowe ich wyliczenie pozostawiając referendarzowi sądowemu;
5. pozostałe koszty procesu między powódką i pozwanym Skarbem Państwa – Wojewodą (...) wzajemnie znosi.

/-/ SSO Magdalena Ławrynowicz

Sygnatura akt XVIII C 515/15

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 19 lipca 2011 r., skierowanym przeciwko (...), Oddział Terenowy w P., Skarbowi Państwa – Dyrektorowi Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w P. i Staroście (...), powódka – Parafia Rzymskokatolicka p. w. Świętego M. w K. domagała się:

- 1) przyznania od pozwanej (...) - Oddział Terenowy w P. na jej rzecz odpowiednich nieruchomości zamiennych, w zamian za nieruchomości przejęte przez Skarb Państwa zapisane w księdze wieczystej numer (...) Sądu Rejonowego w Gostyniu, stanowiące obecnie działki wymienione w załączonych do pozwu wykazach zmian danych ewidencyjnych

– synchronizacyjnych numer 1 i 3, o powierzchni łącznie 156,0113 (stan nowy) i w tym celu zobowiązanie pozwanej (...) – Oddział Terenowy w P. do wskazania odpowiednich nieruchomości zamiennych,

ewentualnie

2) przyznania od pozwanego - Skarbu Państwa – Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w P. lub Starosty (...) na jej rzecz odpowiednich nieruchomości zamiennych w zamian za przejęte nieruchomości, opisane w pkt 1 i w tym celu zobowiązanie pozwanego Skarbu Państwa – Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w P. oraz Starosty (...) do wskazania odpowiednich nieruchomości zamiennych,

ewentualnie

3) przywrócenia powódce własności nieruchomości opisanych w pkt 1,

ewentualnie

4) zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa – Starosty (...) na rzecz powódki kwoty 1.000.000 zł tytułem odszkodowania za nieruchomości opisane w pkt 1 pozwu.

Ponadto powódka wniosła o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa – Starosty (...) na rzecz powódki kosztów postępowania wraz z kosztami zastępstwa procesowego według norm przepisanych oraz o zwolnienie powódki od kosztów sądowych w całości.

Powódka podała, że była właścicielem nieruchomości zapisanych w dawnych księgach wieczystych nr (...). Na podstawie ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego Skarb Państwa przejął nieruchomość ziemską probostwa katolickiego w K. o łącznej powierzchni 175,2653 ha. Powódka wystąpiła do Komisji Majątkowej w W. z wnioskiem o wszczęcie postępowania regulacyjnego dotyczącego tej nieruchomości skutkiem czego Komisja Majątkowa prowadziła postępowanie regulacyjne. W toku postępowania w dniu 5 lutego 1999 r. przed Komisją Majątkową zawarto ugodę, na podstawie której powódka otrzymała nieruchomości zamienne o łącznej powierzchni 82,8758 ha, stanowiące 3 działki, obręb G. nr 61/1, 63 oraz 65/8, dla których prowadzona była kw w Sądzie Rejonowym w Gostyniu nr(...). W dniu 12 maja 2000 r. przed Komisją zawartą ugodę, na podstawie której powódka otrzymała nieruchomości zamienne o łącznej powierzchni 2,411 ha stanowiące 2 działki obręb M. nr 164/3 z karty mapy 16 oraz numer 164/3 z karty mapy 39, zapisane w kw M. karta 49, tom 2. Ugody te nie wyczerpały całości roszczeń Parafii. Zawiadomieniem z dnia 28 lutego 2011 r. Komisja Majątkowa poinformowała powódkę o nierozpatrzeniu wniosku.

Jako podstawę drogi sądowej powódka wskazała art. 4 ust. 2 w zw. z art. 4 ust. 1 ustawy o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2011r. nr 18 poz. 89). Z ostrożności procesowej jako podstawę drogi sądowej wskazała również art. 61 ust. 1 pkt 2, 6 oraz 7 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1989r. nr 29 poz. 154 ze zm.). Natomiast jako podstawę prawną żądania pozwu art. 63 ust. 1 pkt. 1 – 3 w zw. z art. 61 ust. 1 pkt 2, 6 oraz 7 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej. /k. 1 – 6/

Postanowieniem z dnia 29 września 2011 r., zmienionym postanowieniem Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 28 października 2011 r., powódka została zwolniona od kosztów sądowych częściowo tj. od opłaty sądowej od pozwu ponad kwotę 10.000 zł, a w pozostałej części wniosek powódki o zwolnienie od kosztów sądowych oddalono. /k. 169-170 i 177-178/

W odpowiedzi na pozew (...), Oddział Terenowy w P. (obecnie Krajowy Ośrodek (...)) wniosła o odrzucenie pozwu, ewentualnie o oddalenie wobec niej powództwa w całości oraz o zasądzenie od powódki na rzecz pozwanej kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Pod względem formalnym pozwana zarzuciła niewykazanie, by wszczynając spór proboszcz działający w imieniu powodowej Parafii posiadał

pisemne zezwolenie własnego ordynariusza, zgodnie z kanonem 1228 Kodeksu Prawa Kanonicznego, co w świetle kanonu 1281 § 1 skutkuje nieważnością czynności zarządcy, czyli nieskutecznym wniesieniem pozwu przez proboszcza.

Dalej pozwana zarzuciła, że powódka nie wykazała, iż dochodzone pozwem roszczenia wobec (...) nie wygasły tj., że skutecznie zgłosiła je w postępowaniu regulacyjnym przed Komisją Majątkową w W. przed upływem terminu materialnoprawnego, czyli najpóźniej do 31 grudnia 1992 r. oraz, że powództwo zostało wniesione w terminie 6 miesięcy od otrzymania od Komisji Majątkowej pisemnego zawiadomienia o niezgodnieniu przed 1 lutego 2011 r. orzeczenia - zgodnie z art. 4 ust. 1 w zw. z art. 5 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...).

Ponadto pozwana zarzuciła, że powódka nie wykazała, że roszczenia zgłoszone w niniejszym postępowaniu są tożsame z roszczeniami zgłoszonymi w postępowaniu regulacyjnym przed Komisją Majątkową. Powódka nie wskazała w zamian za jakie konkretnie nieruchomości i o jakiej wielkości domaga się przyznania nieruchomości zamiennych. Powódka, zdaniem (...), nie wskazała również nieruchomości spełniających kryteria nieruchomości zamiennych, a kryterium takim nie może być wartość podana przez powódkę, którą pozwana (...) zakwestionowała.

(...) podała, że podstawą prawną przejęcia nieruchomości powódki przez Skarb Państwa była wyłącznie ustawa z dnia 20 marca 1950 r. o przejściu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (D. U. nr 9, poz. 87) i zajęła stanowisko, że przejęcie nieruchomości odbyło się zgodnie z obowiązującym prawem zważywszy, że od przejęcia wyłączono powierzchnię 9.64,51 ha. /k. 205-210/

W odpowiedzi na pozew pozwany Skarb Państwa - Dyrektor Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w P. i Starosta (...), zastępowany przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa (obecnie Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej), wniósł o oddalenie powództwa, ewentualnie odrzucenie pozwu i zasądzenie od powódki na rzecz Skarbu Państwa - Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa kosztów zastępstwa procesowego oraz o zasądzenie od powódki na rzecz Skarbu Państwa reprezentowanego przez Starostę Powiatu (...) oraz Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w P. pozostałych kosztów postępowania.

Pozwany zarzucił, że powódka wadliwie wskazała jako statio fisci Skarbu Państwa Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w P., skoro przedmiot sprawy nie dotyczy nieruchomości znajdujących się w zarządzie Lasów Państwowych, a nie wskazała z kolei jako statio fisci Wojewody (...).

Skarb Państwa zarzucił, że powódka nie wykazała, że przysługuje jej status kościelnej osoby prawnej, na której wniosek mogło być wszczęte postępowanie regulacyjne, co winno skutkować odrzuceniem pozwu.

Pozwany zakwestionował roszczenie powódki co do zasady jak i wysokości zarzucając, że powódka nie wykazała by przysługiwała jej legitymacja do wszczęcia postępowania regulacyjnego, a obecnie by przysługiwała jej legitymacja czynna w niniejszym procesie, skoro nie udowodniła w stosunku do spornych nieruchomości by była następcą prawnym Katolickiego P. w K., względnie beneficjum proboszczowskiego czy też R. – Katolickiego K. Parafialnego w K..

Skarb Państwa podniósł, że w stosunku do spornej nieruchomości nie została wydana decyzja administracyjna stwierdzająca, że nieruchomość stanowi gospodarstwo rolne proboszcza, które Państwo poręcza duchownemu. W tym przedmiocie orzekał, zgodnie art. 4 ust. 5 Minister Administracji Publicznej, zaś o określeniu nadwyżki podlegającej przejęciu Minister Rolnictwa i Reform Rolnych w porozumieniu z Ministrem Administracji Publicznej. Zważywszy, że art. 4 ust. 5 ustawy o dobrach martwej ręki nie został dotychczas uchylony przez żaden akt prawny i nadal obowiązuje, obecnie organem właściwym w tym przedmiocie jest wojewoda. W konsekwencji, zdaniem pozwanego, w obecnym stanie prawnym kwestia oceny, czy nieruchomość ziemiska związku wyznaniowego stanowiła gospodarstwo rolne proboszcza wyłączona jest z kognicji sądu powszechnego i nie może być przedmiotem oceny w niniejszym postępowaniu, a co za tym idzie występuje tzw. niedopuszczalność drogi sądowej we fragmencie sprawy. Ponadto, w ocenie pozwanego, skoro w toku wykonania ustawy o dobrach martwej ręki zostało wydzielone gospodarstwo rolne proboszcza o pow. 9.33,43 ha, to sporne nieruchomości nie mogły być przedmiotem postępowania regulacyjnego,

bowiem nie podpadały pod art. 61 ust. 1 pkt 1 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej. Skarb Państwa wskazał również, że zgodnie z art. 4 ust. 2 ustawy o dobrach martwej ręki, nie podlegały przejęciu gospodarstwa rolne proboszczów w granicach do 50 ha, a na terenie województw (...), (...) i (...) – do 100 ha, a zatem przejęciu podlegała jedynie nadwyżka obszaru ponad pozostawione gospodarstwo, przy czym ustawa określała tylko górną granicę, nie określając granicy dolnej, której ustalenie należało do właściwych organów z uwzględnieniem okoliczności konkretnej sprawy.

Skarb Państwa podniósł ponadto, że w postępowaniu regulacyjnym, na mocy ugód z dnia 5 lutego 1999 r. i 12 maja 2000 r., powódka uzyskała nieruchomości zamienne o powierzchni 85,2686 ha, przy czym z akt Komisji Majątkowej nie wynika za które nieruchomości ewentualnie utracone przez powódkę (jej poprzednika prawnego), zostały przyznane nieruchomości zamienne. Powódka nie wykazała, że przyznanie jej nieruchomości nie wyczerpało jej ewentualnych roszczeń, a już na pewno nie wykazała w jakim zakresie przedmiotowe roszczenia zostały zaspokojone, w szczególności nie wykazała, że wartość nieruchomości przejętych przez państwo, które mogły być objęte wnioskiem o wszczęcie postępowania regulacyjnego, jest wyższa niż wartość nieruchomości przyznanych powódce w toku postępowania regulacyjnego.

Na koniec pozwany Skarb Państwa zarzucił, że we wniosku inicjującym postępowanie regulacyjne nie zostało zgłoszone roszczenie o przyznanie odszkodowania zatem należy przyjąć, że roszczenie to wygasło najpóźniej z dniem 31 grudnia 1992 r. i nie może być skutecznie dochodzone w postępowaniu sądowym. Z kolei żądanie przywrócenia własności nieruchomości dotyczyło tylko nieruchomości o powierzchni 3,95 ha. W samym zaś wniosku powódka nie zgłosiła skutecznie żądań nie wskazując w nim żadnych nieruchomości, które powinny być przedmiotem postępowania regulacyjnego, w sposób umożliwiający ich identyfikację, poprzestając na wskazaniu powierzchni oznaczonych w hektarach. Zdaniem pozwanego z art. 63 u.s.p.k. wynikają trzy konkretne uprawnienia, a co za tym idzie trzy roszczenia i sąd w niniejszym procesie powinien badać jakie konkretnie roszczenia zostały zgłoszone w postępowaniu regulacyjnym i czy zachodzi tożsamość roszczeń z postępowania regulacyjnego i postępowania sądowego.

Skarb Państwa kwestionując wysokość roszczenia zarzucił, że kwota 1.000.000 zł nie znajduje odzwierciedlenia w realiach sprawy nie uwzględniając cen rynkowych nieruchomości rolnych. /. 236-252/

W piśmie procesowym z dnia 28 czerwca 2012 r. powódka wskazała, że złożyła do sprawy stosowne zezwolenie ordynariusza na wytoczenie powództwa, wyjaśniła kwestie związane z ustaleniem właściwych *stationes fisci* i wniosła o wezwanie do udziału w sprawie w charakterze *statio fisci* również Wojewody (...) na podstawie art. 65 ust. 1 ustawy o zmianie niektórych ustaw związanych z funkcjonowaniem administracji publicznej, na który to przepis wskazuje również Prokuratoria Generalna w odpowiedzi na pozew. Powódka podniosła, że ocena, który ze sposobów regulacji przewidzianych w art. 63 ust. 1 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej jest zasadny, należy do sądu orzekającego o roszczeniu regulacyjnym zgłoszonym przez kościelną osobę prawną, a sposoby regulacji mogą się uzupełniać. Powódka wskazała w tym miejscu, że przywrócenie własności nieruchomości stanowiących drogi lub obiekty użyteczności publicznej sprzeczne byłoby z celami regulacji. Powódka podała, iż wobec uchylecia art. 62 ust. 3 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej i jednoczesnym pozostawieniu art. 61 ust. 1 tej ustawy należy przyjąć wniosek, iż obecnie możliwość wszczęcia postępowania regulacyjnego na wniosek kościelnych osób prawnych nie jest obwarowana żadnym terminem. Zdaniem powódki, wniosek o wszczęcie postępowania regulacyjnego, nie budzi wątpliwości, że powódka jest legitymowana do wytoczenia niższego powództwa, skoro we wniosku opisano powierzchnię przejętych nieruchomości i wskazano, że chodzi o nieruchomości przejęte w trybie ustawy o dobrach martwej ręki. Żądanie powódki nie budziło wątpliwości Komisji Majątkowej ani uczestników postępowania regulacyjnego, czego dowodem są zawarte ugody. Z ostrożności procesowej, powódka podniosła, że wobec uchylecia art. 63 ust. 2 u.s.p.k. i jednoczesnego pozostawienia art. 61 ust. 1 u.s.p.k. należy przyjąć, że obecnie możliwość wszczęcia postępowania regulacyjnego na wniosek kościelnych osób prawnych nie jest obwarowana żadnym terminem.

W zakresie legitymacji czynnej powódka zajęła stanowisko, że zapisy w księgach wieczystych spornych nieruchomości nie budzą wątpliwości, że ich właścicielem była powodowa Parafia, albowiem w obu księgach wieczystych tj. (...) oraz

(...) (dawniej (...)) wpisanym właścicielem był Rzymskokatolicki kościół parafialny w K., a obecnie w kw nr (...), z której odłączono większość przejętych przez Skarb Państwa nieruchomości, obecnie wpisanym właścicielem jest Parafia Rzymskokatolicka p.w. Św. M. w K., na skutek sprostowania oznaczenia w dziale II tej księgi. Treść wpisów ma charakter historyczny i wiąże się z dawną praktyką oznaczania poszczególnych składników majątku parafialnego według jego funkcji, na co wskazywała również Sąd Najwyższy w swoich orzeczeniach z 5 lutego 1966 r. (II CR 47/66, LEX nr 5936) i z 16 maja 1964 r. (II CR 221/64, OSNC 1965, Nr 6, poz. 99). Ponadto obowiązująca ustawa o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej w sposób jednoznaczny określa rodzaje (nazwy) tzw. kościelnych osób prawnych i nie ma w niej mowy o gminach kościelnych, beneficjach, kościołach, organistówkach itp. Dlatego też zdaniem powódki istnieje ciągłość prawna powodowej Parafii. Jest to w istocie ten sam podmiot, który na przestrzeni 100 lat był w różny sposób oznaczany ze względu na zmieniające się warunki prawno – polityczne.

Odnosząc się do zarzutów pozwanej (...), powódka wskazała, że przejęcie nieruchomości w toku wykonywania ustawy o dobrach martwej ręki nie jest równoznaczne ze stwierdzeniem, iż nieruchomość została prawidłowo przejęta zgodnie z tą ustawą. Zdaniem powódki przywrócenie własności spornych nieruchomości nie jest możliwe, albowiem w przeważającej części pozostają własnością osób trzecich. W pozostałych przypadkach przywrócenie własności nie byłoby racjonalne skoro są to nieruchomości stanowiące drogi czy obiekty użyteczności publicznej. Ponadto zwrócenie powódce niewielkich działek powstałych w wyniku podziałów geodezyjnych byłoby dalece niesprawiedliwe oraz sprzeczne ze społeczno - gospodarczym przeznaczeniem prawa własności, a przywracanie nieruchomości zajętych na cele publiczne nie odpowiada celom regulacji, która nie powinna być zarzewiem nowych sporów. Okoliczności te, zdaniem powódki, stanowią trudne do przewyciężenia przeszkody w rozumieniu art. 63 ust. 1 pkt 2 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej. /k. 263-270/

W piśmie procesowym z dnia 6 sierpnia 2012 r. Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa poszerzając swoją argumentację prawną, dodatkowo wskazała, że skoro spod przejęcia w przypadku gruntów powódki wyłączono nieruchomości o łącznej powierzchni 9,6451 ha, w toku postępowania regulacyjnego na mocy ugód Parafia uzyskała grunty zamienne o powierzchni 85,2686 ha, a na mocy decyzji Wojewody (...) wydanych w trybie art. 60 u.s.p.k. uzyskała cztery nieruchomości – wszystkie łącznie o pow. 103,2679 ha, to spełniony został warunek pozostawienia Parafii nieruchomości o pow. do 100 ha. /k. 313-343/

Na rozprawie w dniu 30 października 2012 r. pozwana (...) cofnęła wniosek o odrzucenie pozwu. Postanowieniem wydanym na tej rozprawie Sąd wezwał do udziału w sprawie w charakterze statio fisci Skarbu Państwa Wojewodę (...). /k. 414-416/

Postanowieniem z dnia 18 marca 2015 r. Sąd wezwał do udziału w sprawie w charakterze pozwanego Gminę K.. /k. 721/

W odpowiedzi na pozew Gmina K. wniosła o oddalenie powództwa w całości w stosunku do niej i zasądzenie od powódki na rzecz pozwanej Gminy kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Zdaniem pozwanej, skoro powódka nie zgłosiła Komisji Majątkowej swoich roszczeń dotyczących działek o numerach (...) położonych w K. oraz działki nr (...) położonej w Ż., aktualnie stanowiących własność Gminy K. i nabytych przez Gminę w trybie art. 5 ustawy z dnia 10 maja 1990 r. przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych, to roszczenia te wygasły, a uchylene art. 63 ust. 2 u.s.p.k. nie spowodowało przywrócenia terminu do zgłoszenia roszczeń ponad te zgłoszone przed Komisją Majątkową. Z ostrożności procesowej pozwana podniosła, że przywołane działki o niewielkich powierzchniach, powstałe po podziałach geodezyjnych, mogą nie czynić zadość zamierzeniu ustawodawcy, co do celów postępowania regulacyjnego. Część z nich stanowi pas zieleni biegnąc wzdłuż drogi wojewódzkiej na odcinku stanowiącym obwodnicę miasta, bez dostępu do drogi publicznej. Część działek w m.p.z.p. Gminy K. przeznaczonych jest pod zabudowę mieszkaniową, a dotychczasowy brak ich zabudowania wynika z pobudowanych tam urządzeń służących do doprowadzania gazu i energii elektrycznej. Z kolei jedna z działek stanowi wąski pasek użytku rolnego w obrębie wsi Ż.. Okoliczności te wskazują na zaistnienie trudnych do przewyciężenia przeszkód w rozumieniu art. 63 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k., a w konsekwencji przywrócenie ich własności na rzecz powódki jest niemożliwe. /k. 737-741/

Po sporządzeniu w sprawie opinii przez biegłego rzeczoznawcę majątkowego, powódka w piśmie z dnia 21 grudnia 2016 r. sprecyzowała żądanie pozwu w ten sposób, że wniosła o dokonanie regulacji w stosunku do nieruchomości przejętych protokołem przejęcia z dnia 21 kwietnia 1951 r., zapisanych w dawnych księgach wieczystych nr (...) Sądu Rejonowego w Gostyniu (poprzednio k. 616, tom 22 oraz k. 748, tom 28), stanowiących obecnie działki geodezyjne według zestawienia wynikającego z opinii biegłego geodety z dnia 23 lutego 2014 r. i wniosła o zasądzenie od Skarbu Państwa – Wojewody (...) na rzecz powódki kwoty 7.535.825 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od daty wyrokowania przez Sąd I instancji do dnia zapłaty wskazując, że zasadne jest dokonanie regulacji w sposób określony w art. 63 ust. 1 pkt 3 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej. Uznając na podstawie opinii, że łączna wartość upaństwowionych nieruchomości powódki wynosi 13.142.516 zł, a w toku postępowania regulacyjnego przyznano powódce nieruchomości o wartości 5.606.691 zł, powódka ustaliła, że wartość niezrealizowanego do tej pory roszczenia regulacyjnego wynosi 7.535.825 zł. Odnośnie działek nr (...), stanowiących obecnie własność powódki, powódka wskazała, że zostały one nabyte przez nią na podstawie umowy sprzedaży z dnia 22 października 1997 r. od osób fizycznych i dlatego też domaga się przeprowadzenia regulacji również w odniesieniu do tych nieruchomości. Działki te bowiem należały do przejętej nieruchomości podstawowej, a ich odpłatnego nabycia przez powódkę, nie można traktować jako dokonania regulacji w ramach sposobów wskazanych w art. 63 ust. 1 pkt 1 – 3 u.s.p.k. /k. 961-963/

W piśmie z dnia 23 stycznia 2017 r. pozwana (...) podała, że na terenie gminy K. nie posiada odpowiednich nieruchomości zamiennych, które mogłyby być ewentualnie przyznane powodowej Parafii w zamian za przejęte grunty. /k. 995/

W piśmie z dnia 31 stycznia 2017 r. pozwany Skarb Państwa jako nieruchomość zamienną w zamian za grunty przejęte od powódki i dotychczas nieuregulowane wskazał działkę nr (...), o pow. 0,923 ha, położoną w K., zapisaną w KW nr (...). /k. 1002-1003/

Sąd Okręgowy ustalił, co następuje:

Powodowa Parafia p.w. św. M. w K. została erygowana w XI wieku, obecnie należy do Archidiecezji (...). Kościół (...) w K. był wskazywany nieprzerwanie w rocznikach Archidiecezji (...) od 1889 r. Parafia p.w. Św. M. posiada osobowość prawną w myśl art. 7 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej. W 1947 r. proboszczem Parafii był ksiądz A. J.. Proboszczem Parafii od 2011 r. jest ksiądz J. R.. Arcybiskup Metropolita (...) – Ordynariusz w oświadczeniu z dnia 21 lutego 2012 r. wyraził zezwolenie na wytoczenie procesu w niniejszej sprawie.

Dowód: zaświadczenie (...) z dnia 15 czerwca 2011 r. /k. 9/, zaświadczenie Wojewody (...) z dnia 20 lutego 2012 r. /k. 196/, dekret nominacyjny Arcybiskupa Metropolity (...) z dnia 9 września 2005 r. /k. 197/, O. D. i Roczniki Archidiecezji (...) /k. 273-291/, polecenie Ordynariusza - Arcybiskupa Metropolity (...) z dnia 31 grudnia 2010 r. /k. 198/, oświadczenie Arcybiskupa Metropolity (...) z dnia 21 lutego 2012 r. /k. 199/

Na dzień 1 lipca 1948 r. areal ziemi beneficjum krobskiego przy kościele parafialnym p.w. Św. M. w K. obejmował 163,2094 ha ziemi ornej.

Dowód: spis inwentarza majątku kościelnego i beneficjalnego Parafii Św. M. w K. z dnia 1 lipca 1948 r. /k. 292-295/

W księdze wieczystej nr (...), prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Gostyniu, jako właściciel był wpisany R. Katolicki K. parafialny w K.. Po migracji księgi wieczystej w kw nr (...) jako właściciel wpisana jest Parafia Rzymskokatolicka p.w. Św. M. w K..

Dowód: kopia z KW (...) /k. 13-20/, odpis księgi wieczystej nr (...) /k. 10-12/

W księdze wieczystej nr (...), prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Gostyniu, dla obszaru o pow. 7,1670 ha, jako właściciel był wpisany R. Katolicki K. parafialny w K.. Dnia 27 września 1965 r. kw nr (...) została zamknięta i cały jej stan przeniesiono do kw nr (...), która ma nadany nowy numer w systemie informatycznym (...).

Dowód: zaświadczenie z zamkniętej księgi wieczystej nr (...) /k. 21/

Protokołem z dnia 21 kwietnia 1951 r., na podstawie ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego, przejęto na rzecz Państwa „nieruchomości dóbr martwej ręki w K., pow. G. należącej do Katolickiego probostwa w K. ”. W protokole wskazano, że ogólny obszar ziemi należący do probostwa w K. obejmuje areal ziemi 184,9104 ha, z czego ziemia stanowiąca gospodarstwo rolne obejmuje parcele o numerach: 30, 865/29, 866/29, część parceli 118, 477/124, 118, 478/119, 389/117, 390/115, 125, zajazd przed cmentarzem, 215/36, 238/35, 3, 4, 5, 7, 258/8, 278/6, 283/1, 287/06, 1, 4, 1110/31 i 2- z kw karta 616, tom 22, parcele o numerach 475/119 i 476/124 – z kw karta 571, parcela o numerze 298/124 z kw karta 18, tom 1, parcela o numerze 237/35 z kw karta 30, tom 31 i parcela 34 z karty 748, tom 28. Z powyższego obszaru wyłączono spod przejęcia na Skarb Państwa na kult religijny parcele 477/124, część parceli 118, 478/119, 389/117, 390/115, 475/119, 476/124, 298/124, 234/35, nieużytki o pow. 0,3730 ha i parcelę 237/35. Do użytku Księdza Proboszcza w K. pozostawiono parcele 30, 865/29, 866/29 i część parceli 118. Ogólny wyłączony areal wyniósł 9,6451 ha. Na Skarb Państwa przejęto obszar o łącznej powierzchni 175,2653 ha obejmujący parcele 215/36 o pow. 19,5207 ha, 238/55 o pow. 50,8421 ha, 3 o pow. 1,1050 ha, 4 o pow. 1,9330 ha, 5 o pow. 5,8060 ha, 7 o pow. 27,0820 ha, 258/8 o pow. 5,4458 ha, 278/6 o pow. 11,6460 ha, 283/1 o pow. 1,7087 ha, 287/06 o pow. 0,0890 ha, 1 o pow. 5,5840 ha, 4 o pow. 23,1810 ha, 1110/31 o pow. 4,1110 ha, 2 o pow. 10,0440 ha i 34 o pow. 7,1670 ha.

Dowód: protokół z dnia 21 kwietnia 1951 r. /k. 22-23/

Wnioskiem z dnia 15 listopada 1990 r. Parafia R. – Katolicka p. w. Św. M. w K. zwróciła się do Komisji Majątkowej o wszczęcie postępowania regulacyjnego na podstawie art. 61 ust. 1 lub art. 61 ust. 2 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...) Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej wnosząc o przywrócenie prawa własności nieruchomości – działki o pow. 3,95 ha oraz przyznanie nieruchomości zamiennej w zamian za działki rolników indywidualnych. W uzasadnieniu Parafia wskazała, że po przejęciu na Skarb Państwa gruntów należących do Kościoła (...) Św. M. w K. o pow. 171,7160 ha pozostało w użytku K. w (...), 3343 ha, a na rzecz Państwa przejęto 162,3717 ha. Ziemie o pow. 158,4317 ha zostały rozparcelowane i odsprzedane indywidualnym rolnikom, a ziemia o pow. 3,95 ha jest zapisana na Państwowy Fundusz Ziemi. Powołując się na ustawę o dobrach martwej ręki, Parafia wskazała, że w/w grunty kościelne były dobrem proboszczowskim i służyły jego utrzymaniu i z tych względów nieruchomość kościelna do 100 ha powinna być pozostawiona proboszczowi. Ze względu na brak możliwości przywrócenia własności gruntów rozparcelowanych Parafia wniosła o przyznanie za te działki nieruchomości zamiennych, a wobec możliwości zwrotu w naturze działki o pow. 3,95 ha wniosła o przywrócenie jej własności. Do wniosku został załączony wykaz z wykazu zmian gruntowych obejmujący działki zapisane w dawnych kw nr (...) (...), (...), (...), (...), (...) i (...), skrócone odpisy z kw nr (...), (...), (...), (...), (...) i (...) oraz mapy obrazujące przejętą nieruchomość.

Wniosek został zarejestrowany w Komisji pod sygnaturą (...)926/91. Komisja Majątkowa wszczęła postępowanie regulacyjne w marcu 1991 r.

Dowód: wniosek z dnia 15 listopada 1990 r. /k. 35 i k. 1-3 i 6-54 w aktach Komisji Majątkowej (...)926/91/, zarządzenie Komisji Majątkowej z dnia 25 marca 1991 r. /k. 4-5 w aktach Komisji Majątkowej (...)926/91/

W toku postępowania ustalono, że nie ma przeszkód do przywrócenia własności gruntów o powierzchni 3,95 ha, które w przeszłości stanowiły własność Parafii, oznaczonych działkami numer 236/18, 236/19, 236/22 i 236/44. Uczestnicy toczyli również negocjacje w celu ustalenia gruntów zamiennych za grunty przejęte na rzecz Skarbu Państwa, a rozdysponowane na rzecz rolników indywidualnych. W toku negocjacji omawiano propozycje gruntów zamiennych, natomiast nie wskazywano za jakie konkretnie grunty przejęte, mają one zostać przyznane.

Na posiedzeniu Komisji w dniu 5 lutego 1999 r. została zawarta ugoda, w której przyznano z dniem 5 lutego 1999 r. Parafii Katolickiej p.w. Św. M. w K. własność nieruchomości zamiennych, położonych w obrębie G., oznaczonych jako działki ewidencyjne: nr (...) o pow. 58,8100 ha, nr 63 o pow. 10,0200 ha i nr 65/8 o pow. 14,0458 ha, dla których Sąd Rejonowy w Gostyniu prowadził kw nr (...). W § 3 ugody zastrzeżono, że ugoda nie wyczerpuje w całości roszczeń Parafii zgłoszonych w postępowaniu regulacyjnym.

W projekcie ugody z dnia 17 sierpnia 1999 r. zawartej między Agencją Własności Rolnej Skarbu Państwa a powódką, przedstawiciel Parafii oświadczył, że kościelna osoba prawna posiada obecnie wobec Skarbu Państwa roszczenia o pow. około 10 ha, a przywrócenie własności gruntów historycznych ze względu na trwałe ich rozdysponowanie jest niemożliwe. W związku z tym proboszcz wniósł o wydanie nieruchomości zamiennych o pow. 2,4110 ha tj. działek 164/3 z arkusza mapy 16 o pow. 0,7043 ha oraz 164/3 z arkusza mapy 39, o pow. 1,7067 ha, łącznie 2,4110, położonych w obrębie M., na terenie miasta P. i oświadczył, że do zaspokojenia całości roszczeń Parafii pozostanie jeszcze około 7,60 ha gruntów zamiennych.

Na spotkaniu w dniu 1 grudnia 1999 r. pełnomocnik (...) i Parafii ustalili, że Parafia posiada roszczenia wobec Skarbu Państwa na około 8 ha gruntów zamiennych, istnienie możliwość przekazania kościelnej osobie prawnej działki numer (...) o pow. 0,1120 ha położonej w obrębie N., a przedstawiciel Parafii akceptuje tę propozycję.

Na posiedzeniu Komisji Majątkowej w dniu 12 maja 2000 r. przedstawiciel Parafii wyraził zgodę na przyznanie dwóch działek o numerach (...) i zawarcie ugody w tym zakresie oświadczając, że nie wyczerpie ona roszczeń Parafii zgłoszonych w postępowaniu regulacyjnym, a oprócz działki w N. pozostanie do przyznania około 10 ha gruntów. W dniu 12 maja 2000 r. została zawarta przed Komisją Majątkową ugoda, na mocy której przyznano z dniem 12 maja 2000 r. Parafii katolickiej p.w. Św. M. w K. własność nieruchomości zamiennych położonych w obrębie M., oznaczonych jako działki ewidencyjne: nr (...) o pow. 0,7043 ha z karty mapy 16 i nr 164/3 o pow. 1,7067 ha z karty mapy 39, dla których Sąd Rejonowy w Poznaniu prowadzi kw M. k. 49, tom II. W § 3 ugody zastrzeżono, że ugoda nie wyczerpuje w całości roszczeń Parafii zgłoszonych w postępowaniu regulacyjnym.

W dalszym toku postępowania przed Komisją Majątkową uczestnicy prowadzili negocjacje w celu zaspokojenia całości roszczeń Parafii. Nie osiągnięto jednak porozumienia. W 2007 r. (...) proponowała aby rozliczenie wzajemnych roszczeń nastąpiło poprzez porównanie operatów szacunkowych tj. operatu nieruchomości wydanych z zasobu (...) i operatu szacunkowego nieruchomości historycznych Parafii, co da podstawę do określenia ostatecznej wartości nieruchomości pozostającej do zaspokojenia i tym samym umożliwi wytypowanie odpowiedniej nieruchomości zamiennych. Na posiedzeniu Komisji w dniu 2 marca 2007 r. przedstawiciel Parafii poparł wniosek (...). Na rozprawie w dniu 30 listopada 2007 r. Komisja postanowiła wezwać Parafię do sporządzenia operatu szacunkowego określającego wartość niezwróconych nieruchomości objętych wnioskiem według stanu nieruchomości z dnia utraty prawa własności a cen i przeznaczenia na dzień sporządzenia operatu oraz operatu określającego wartość nieruchomości zamiennych przyznanych wnioskodawcy w toku postępowania regulacyjnego.

Na rozprawie w dniu 18 lipca 2008 r. pełnomocnik Parafii odnosząc się do propozycji przyznania nieruchomości zamiennych tj. działek (...), położonych w Ś., o łącznej powierzchni 0,4246 ha oświadczył, że przyznanie tych nieruchomości wyczerpałoby roszczenia wnioskodawcy. W 2009 r. Starostwa Powiatowy w Ś. w imieniu Skarbu Państwa i przedstawiciel Parafii podpisali projekt ugody, w którym Skarb Państwa zobowiązał się przekazać na rzecz Parafii działki numer (...), położone w Ś., o łącznej powierzchni 0,4246 ha z kw nr (...) na całkowite zaspokojenie roszczeń Parafii będących przedmiotem postępowania przed Komisją Majątkową w W. pod sygn. (...)(...). Do zawarcia ugody przed Komisją Majątkową nie doszło albowiem Wojewoda (...) odmówił wyrażenia zgody na przekazanie Parafii działek nr (...).

Dowód: dokumenty w aktach Komisji Majątkowej (...) (...) - protokół z dnia 15 kwietnia 1991 r. /k. 68/, pismo Wojewody L. z dnia 24 kwietnia 1991 r. /k. 59-60/, pismo Wojewody L. z dnia 24 maja 1994 r. /k. 73/, protokół ze spotkania z dnia 23 maja 1994 r. /k. 75-77/, protokół ze spotkania z dnia 23 października 1995 r. /k. 81-83/, protokół posiedzenia Komisji Majątkowej z dnia 7 lutego 1997 r. /k. 102-103/, pismo Kurii Arcybiskupiej w P. z dnia 1 grudnia

1997 r. /k. 107/, protokół uzgodnień z dnia 9 grudnia 1998 r. /k. 114-116/, protokół z posiedzenia z dnia 5 lutego 1999 r. /k. 120-121/, ugoda z dnia 5 lutego 1999 r. /k. 125-127/, projekt ugody z dnia 17 sierpnia 1999 r. /k. 142/, ugoda z dnia 1 grudnia 1999 r. /k. 163/, protokół posiedzenia z dnia 12 maja 2000 r. /k.165-168/, ugoda z dnia 12 maja 2000 r. /k. 170-172/, projekt ugody z dnia 7 marca 2000 r. /k. 187-188/, protokół posiedzenia Komisji Majątkowej z dnia 29 czerwca 2001 r. /k. 194-195/, projekt ugody z dnia 5 lutego 2004 r. /k. 215-216/, pismo (...) z dnia 21 lutego 2007 r. /k. 245/, protokół posiedzenia Komisji Majątkowej z dnia 2 marca 2007 r. /k. 250-251/, protokół posiedzenia Komisji majątkowej z dnia 30 listopada 2007 r. /k. 263-265/, pismo Starosty (...) z dnia 3 lipca 2008 r. /k. 271/, pismo (...) z dnia 4 lipca 2008 r. /k. 273/, protokół posiedzenia Komisji Majątkowej z dnia 18 lipca 2008 r. /k. 274-275/, projekt ugody /k. 285/, zarządzenie Wojewody (...) z dnia 10 lutego 2010 r. /k. 295/

Zawiadomieniem z dnia 28 lutego 2011 r. Komisja Majątkowa poinformowała powódkę o nierozpatrzeniu wniosku.

Dowód: zawiadomienie z dnia 28 lutego 2011 r. /k. 38 akt sprawy i k. 303 w aktach Komisji Majątkowej (...)(...)/

Decyzją z dnia 25 stycznia 1994 r. (SO-IV. (...)) Wojewoda L. na podstawie art. 60 ust. 1 pkt 5 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, po rozpatrzeniu wniosku powódki, stwierdził, że nieruchomość, położona w K., obejmująca działkę numer (...), o pow. 0,7564 ha, stanowiąca cmentarz grzebalny, zapisana w kw K., tom 30, wykaz L 827 w Sądzie Rejonowym w Gostyniu, z dniem 23 maja 1989 r. przeszła z mocy prawa na własność Parafii Rzymskokatolickiej p.w. Św. M. w K..

Dowód: decyzja Wojewody (...) z dnia 15 marca 2005 r. numer SO-IV. (...) /k. 349-350/

Decyzją z dnia 15 marca 2005 r. (SO-II.1-5050-10-2/2005) Wojewoda (...) na podstawie art. 60 ust. 1 pkt 5 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, po rozpatrzeniu wniosku powódki, orzekł, że nieruchomość obejmująca działkę numer 1281, arkusz mapy 4, o pow. 0,0382 ha – teren przykościelny i działkę nr 1992/1, arkusz mapy 4, o pow. 0,1242 ha – zabudowana obiektem sakralnym, położona w K., zapisana w kw K., karta 30, tom 827 w Sądzie Rejonowym w Gostyniu jako własność Skarbu Państwa wraz ze znajdującym się na niej obiektem sakralnym (kościołem filialnym p.w. Św. Ducha) z dniem 23 maja 1989 r. przeszła z mocy prawa na własność Parafii Rzymskokatolickiej p.w. Św. M. w K..

Dowód: decyzja Wojewody (...) z dnia 15 marca 2005 r. numer SO-II.1-5050-10-2/2005 /k. 344-345/

Decyzją z dnia 15 marca 2005 r. (SO-II.1-5050-10-1/2005) Wojewoda (...) na podstawie art. 60 ust. 1 pkt 5 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, po rozpatrzeniu wniosku powódki, orzekł, że nieruchomość, położona w K., o łącznej powierzchni 7,4001 ha, zapisana w Sądzie Rejonowym w Gostyniu w kw nr (...), (...), (...), (...), obejmująca działki: numer (...), arkusz mapy 2, o pow. 0,2047 ha, numer(...), arkusz mapy 2, o pow. 0,0123 ha, numer (...), arkusz mapy 2, o pow. 1,0995 ha, numer (...), arkusz mapy 2, o pow. 0,1504 ha, numer (...), arkusz mapy 1, o pow. 0,1262 ha, numer (...), arkusz mapy 1, o pow. 0,3557 ha, numer (...), arkusz mapy 2, o pow. 0,1738 ha, numer (...), arkusz mapy 2, o pow. 0,6301 ha, numer (...), arkusz mapy 2, o pow. 0,1071 ha, numer 1280, arkusz mapy 2, o pow. 2,2603 ha i numer(...), arkusz mapy 2, o pow. 0,0086 ha, z dniem 23 maja 1989 r. przeszła z mocy prawa na własność Parafii Rzymskokatolickiej p.w. Św. M. w K..

Dowód: decyzja Wojewody (...) z dnia 15 marca 2005 r. numer SO-II.1-5050-10-1/2005 /k. 346-347/

Decyzją z dnia 15 marca 2005 r. (SO-II.1-5050-10-3/2005) Wojewoda (...) na podstawie art. 60 ust. 1 pkt 5 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, po rozpatrzeniu wniosku powódki, orzekł, że nieruchomość obejmująca działkę numer (...), arkusz mapy 4, o pow. 0,0553 ha, zapisana w kw nr (...) w Sądzie Rejonowym w Gostyniu jako własność Skarbu Państwa, zabudowana częścią obiektu sakralnego (kościoła filialnego p.w. Św. Ducha) z dniem 23 maja 1989 r. przeszła z mocy prawa na własność Parafii Rzymskokatolickiej p.w. Św. M. w K..

Dowód: decyzja Wojewody (...) z dnia 15 marca 2005 r. numer SO-II.1-5050-10-3/2005 /k. 348/

Działki wskazane w w/w decyzjach Wojewody (...) i L. nie wchodziły w skład nieruchomości przejętych protokołem przejęcia z dnia 21 kwietnia 1951 r.

Dowód: opinia biegłego rzeczoznawcy majątkowego J. M. (1) z dnia 14 października 2016 r. /k. 851-946/

Przed przejęciem gruntów protokołem przejęcia z dnia 21 kwietnia 1951 r. powódka była właścicielką nieruchomości położonych w K., Ż. i S., dla których Sąd Rejonowy w Gostyniu prowadził księgi wieczyste pod oznaczeniem K., tom 22, karta 616 i K., tom 28, karta 748, później oznaczone jako kw nr (...)i (...) Sądu Rejonowego w Gostyniu. Ostatecznie faktycznie przejęte zostały na rzecz Skarbu Państwa nieruchomości o powierzchni 165,2922 ha tj. 158,1252 ha odłączone z kw nr (...)do kw nr (...) i 7,1670 ha odłączone z kw nr (...) do kw nr (...). W latach 1948-1949 zostały odłączone od innych ksiąg wieczystych parcele katastralne o pow. 9,9731 ha na innych podstawach niż przejęcie w oparciu o ustawę o dobrach martwej ręki.

Przekształcenia własnościowe i geodezyjne działek oraz zmiany numeracji parcel na działki gruntów z dawnej księgi wieczystej księgi wieczystej K., później kw nr (...) i (...), stanowiących przed przejęciem własność powódki, spowodowały, że:

Z kw nr(...)

dawna parcela o numerze 299/35, o pow. 49,1475 ha, to obecnie działki o numerach:

1. 634, o pow. 0,400 ha, stanowiąca własność T. M.,
2. 635, o pow. 1,300 ha, stanowiąca własność A. i W. M. (1),
3. 636 o pow. 1,300 ha, stanowiąca własność B. i A. Z.,
4. 637, o pow. 1,300 ha, stanowiąca własność J. P. (1),
5. 638, o pow. 1,310 ha, stanowiąca własność J. M. (2),
6. 639, o pow. 1,300 ha, stanowiąca własność M. i S. K.,
7. 640, o pow. 1,310 ha, stanowiąca własność C. i G. J.,
8. 641, o pow. 1,300 ha, stanowiąca własność D. i M. P. (1),
9. 642, o pow. 1,300 ha, stanowiąca własność J. M. (3),
10. 643 cz. (działka pochodzi z części parceli 299/35 i z części parceli 215/36), o pow. 1,300 ha, stanowiąca własność G. G.,
11. 668 cz. (działka pochodzi z części parceli 299/35 i z części parceli 215/36), o pow. 1,310 ha, stanowiąca własność A. K. (1),
12. 669/1 cz. (działka pochodzi z części parceli 299/35 i z części parceli 215/36), o pow. 0,2093 ha, **stanowiąca własność Gminy K.,**
13. 670/1 cz. (działka pochodzi z części parceli 299/35 i z części parceli 215/36), o pow. 1,0900 ha, stanowiąca własność K. i I. P.,
14. 674 cz. (działka pochodzi z części parceli 299/35 i z części parceli 215/36), o pow. 1,300 ha, stanowiąca własność J. P. (2),

15. 675 cz. (działka pochodzi z części parceli 299/35 i z części parceli 215/36), o pow. 1,310 ha, stanowiąca własność L. K.,
16. 676, o pow. 1,000 ha, stanowiąca własność E. i H. B. (1),
17. 677/2, o pow. 0,8500 ha, stanowiąca własność A. K. (1),
18. 677/3, o pow. 0,7500 ha, stanowiąca własność H. K. i P. J.,
19. 682, o pow. 0,5300 ha, stanowiąca własność B. i A. Z.,
20. 683, o pow. 0,7900 ha, stanowiąca własność A. Z.,
21. 684 cz. (działka pochodzi z części parceli 299/35 i z części parceli 215/36), o pow. 0,4100 ha, **stanowiąca własność Gminy K.**,
22. 685, o pow. 0,8300 ha, stanowiąca własność J. i K. Ł.,
23. 686, o pow. 0,5100 ha, stanowiąca własność J. i K. Ł.,
24. 687, o pow. 1,3200 ha, stanowiąca własność J. S. (1),
25. 688, o pow. 1,3100 ha, stanowiąca własność W. i G. K.,
26. 689, o pow. 1,3100 ha, stanowiąca własność T. M.,
27. 690, o pow. 1,330 ha, stanowiąca własność J. i K. Ł.,
28. 691 cz. (działka pochodzi z części parceli 299/35 i z części parceli 34), o pow. 0,3700 ha, **stanowiąca własność Gminy K.**,
29. 692, o pow. 2,5600 ha, stanowiąca własność F. K.,
30. 693, o pow. 1,3200 ha, stanowiąca własność M. D. (1),
31. 694, o pow. 0,3100 ha, stanowiąca własność J. i K. Ł.,
32. 695, o pow. 0,2900 ha, stanowiąca własność W. i G. K.,
33. 236/3, o pow. 1,3011 ha, stanowiąca własność J. W. M. (2),
34. 236/4, o pow. 1,3046 ha, stanowiąca własność A. i W. C.,
35. 236/5, o pow. 1,3002 ha, stanowiąca własność S. J. (1),
36. 236/9, o pow. 1,3036 ha, stanowiąca własność D. i Z. U.,
37. 236/10, o pow. 1,3029 ha, stanowiąca własność W. M. (3),
38. 236/11, o pow. 1,3127 ha, stanowiąca własność M. i S. P.,
39. 236/15, o pow. 0,5096 ha, stanowiąca własność H. P. (1),
40. 236/16, o pow. 0,700 ha, stanowiąca własność G. Ś.,
41. 236/17, o pow. 1,3010 ha, stanowiąca własność M. P. (2),

42. 236/20, o pow. 1,3010 ha, stanowiąca własność M. i V. Ł.,
43. 236/21, o pow. 0,4290 ha, stanowiąca własność L. i A. K. (2),
44. 236/39, o pow. 0,8146 ha, stanowiąca własność T. N.,
45. 236/41, o pow. 1,2614 ha, stanowiąca własność K. i M. W. (1),
46. 236/42, o pow. 1,2614 ha, stanowiąca własność S. W.,
47. 236/43, o pow. 1,2018 ha, **stanowiąca własność Gminy K.**,
48. 236/44, o pow. 1,2940 ha, stanowiąca własność Parafii Rzymskokatolickiej p.w. Św. M. w K.,
49. 236/45, o pow. 1,3380 ha, stanowiąca własność Parafii Rzymskokatolickiej p.w. Św. M. w K.,

dawna parcela o numerze 215/36, o pow. 19,5207 ha, to obecnie działki o numerach:

1. 643 cz. (działka pochodzi z części parceli 299/35 i z części parceli 215/36), o pow. 1,300 ha, stanowiąca własność G. G.,
2. 661/1 cz. (działka pochodzi z części parceli 299/35 i z części parceli 215/36), o pow. 0,7900 ha, stanowiąca własność D. G.,
3. 663 cz. (działka pochodzi z części parceli 299/35 i z części parceli 215/36), o pow. 0,6200 ha, stanowiąca własność L. i M. A. (1),
4. 665, o pow. 2,6000 ha, stanowiąca własność M. M. (4),
5. 667, o pow. 1,300 ha, stanowiąca własność E. i Ł. M.,
6. 668 cz. (działka pochodzi z części parceli 299/35 i z części parceli 215/36), o pow. 1,3100 ha, stanowiąca własność A. K. (1),
7. 669/1 cz. (działka pochodzi z części parceli 299/35 i z części parceli 215/36), o pow. 0,2093 ha, **stanowiąca własność Gminy K.**,
8. 670/1 cz. (działka pochodzi z części parceli 299/35 i z części parceli 215/36), o pow. 1,0900 ha, stanowiąca własność K. i I. P.,
9. 674 cz. (działka pochodzi z części parceli 299/35 i z części parceli 215/36), o pow. 10300 ha, stanowiąca własność J. P. (2),
10. 675 cz. (działka pochodzi z części parceli 299/35 i z części parceli 215/36), o pow. 1,300 ha, stanowiąca własność L. K.,

dawna parcela o numerze 283/1, o pow. 1,7087 ha, to obecnie działki o numerach:

1. 649, o pow. 0,3000 ha, stanowiąca własność H. G.,
2. 650, o pow. 0,8200 ha, stanowiąca własność R. D.,
3. 653, o pow. 0,3800 ha, stanowiąca własność M. i S. K.,
4. 655, o pow. 0,0400 ha, **stanowiąca własność Gminy K.**,

5. 656, o pow. 0,0100 ha, **stanowiąca własność Skarbu Państwa, w trwałym zarządzie Wojewódzkiego Zarządu Melioracji i (...),**

6. 661/1 cz. (działka pochodzi z części parceli 299/35 i z części parceli 283/1), o pow. 1,300 ha, stanowiąca własność L. K.,

7. 663/1 cz. (działka pochodzi z części parceli 299/35 i z części parceli 283/1), o pow. 0,6200 ha, stanowiąca własność L. i M. A. (1),

8. 684 cz. (działka pochodzi z części parceli 299/35 i z części parceli 215/36), o pow. 0,4100 ha, **stanowiąca własność Gminy K.,**

dawna parcela o numerze 3, o pow. 1,1050 ha, to obecnie działka o numerze (...) (działka pochodzi z części parceli 3 i z części parceli 4), o pow. 6,3700 ha, stanowiąca własność J. i C. A.,

dawna parcela o numerze 4, o pow. 1,9330 ha, to obecnie działka o numerze (...) (działka pochodzi z części parceli 3 i z części parceli 4), o pow. 6,3700 ha, stanowiąca własność J. i C. A.,

dawna parcela o numerze 5, o pow. 5,8060 ha, to obecnie działki o numerach:

1. 320 cz. (działka pochodzi z części parceli 278/6 i z części parceli 287/06), o pow. 0,5700 ha, stanowiąca własność D. G.,

2. 321 cz. (działka pochodzi z części parceli 5, z części parceli 278/6 i z części parceli 7), o pow. 0,2800 ha, **stanowiąca własność Gminy K.,**

3. 322 cz. (działka pochodzi z części parceli 5 i z części parceli 278/6), o pow. 0,6900 ha, stanowiąca własność L. K.,

4. 323 cz. (działka pochodzi z części parceli 5 i z części parceli 278/6), o pow. 1,0200 ha, stanowiąca własność L. K.,

5. 324 cz. (działka pochodzi z części parceli 5 i z części parceli 278/6), o pow. 0,4900 ha, stanowiąca własność L. K.,

6. 380 cz. (działka pochodzi z części parceli 5, z części parceli 278/6 i z części parceli 7), o pow. 0,2800 ha, **stanowiąca własność Gminy K.,**

7. 385/1 cz. (działka pochodzi z części parceli 3 i z części parceli 4), o pow. 6,3700 ha, stanowiąca własność J. i C. A.,

8. 391 cz. (działka pochodzi z części parceli 5 i z części parceli 278/6), o pow. 2,4800 ha, stanowiąca własność D. G.,

dawna parcela o numerze 278/6, o pow. 11,6460 ha, to obecnie działki o numerach:

1. 320 cz. (działka pochodzi z części parceli 278/6 i z części parceli 287/06), o pow. 0,5700 ha, stanowiąca własność D. G.,

2. 321 cz. (działka pochodzi z części parceli 5, z części parceli 278/6 i z części parceli 7), o pow. 0,2800 ha, **stanowiąca własność Gminy K.,**

3. 322 cz. (działka pochodzi z części parceli 5 i z części parceli 278/6), o pow. 0,6900 ha, stanowiąca własność L. K.,

4. 323 cz. (działka pochodzi z części parceli 5 i z części parceli 278/6), o pow. 1,0200 ha, stanowiąca własność L. K.,

5. 324 cz. (działka pochodzi z części parceli 5 i z części parceli 278/6), o pow. 0,4900 ha, stanowiąca własność L. K.,

6. 326/1, o pow. 0,3200 ha, stanowiąca własność J. B. (1),

7. 327, o pow. 0,0900 ha, **stanowiąca własność Gminy K.**,
8. 328, o pow. 2,1900 ha, stanowiąca własność D. G.,
9. 329, o pow. 1,2600 ha, stanowiąca własność J. i C. A.,
10. 330 cz. (działka pochodzi z części parceli 7 i z części parceli 278/6), o pow. 0,6500 ha, stanowiąca własność I. S.,
11. 331 cz. (działka pochodzi z części parceli 278/6 i z części parceli 7), o pow. 0,6100 ha, stanowiąca własność J. i C. A.,
12. 332 cz. (działka pochodzi z części parceli 278/6 i z części parceli 7), o pow. 1,2800 ha, stanowiąca własność B. i K. P.,
13. 380 cz. (działka pochodzi z części parceli 5, z części parceli 278/6, z części parceli 7i z części parceli 304/8), o pow. 0,7900 ha, **stanowiąca własność Gminy K.**,
14. 391 cz. (działka pochodzi z części parceli 278/6 i z części parceli 5), o pow. 2,4800 ha, stanowiąca własność D. G.,
15. 392, o pow. 1,300 ha, stanowiąca własność H. Ś.,
16. 393 cz. (działka pochodzi z części parceli 278/6 i z części parceli 7), o pow. 2,5400 ha, stanowiąca własność Z. G. (1),
17. 394 cz., o pow. 1,300 ha, stanowiąca własność S. i I. G.,

dawna parcela o numerze 287/06, o pow. 0,0890 ha + 27,0820 ha, to obecnie działki o numerach:

1. 320 cz. (działka pochodzi z części parceli 278/6 i z części parceli 287/06), o pow. 0,5700 ha, stanowiąca własność D. G.,
2. 321 cz. (działka pochodzi z części parceli 5, z części parceli 278/6 i z części parceli 7), o pow. 0,2800 ha, **stanowiąca własność Gminy K.**,
3. 330 cz. (działka pochodzi z części parceli 7 i z części parceli 278/6), o pow. 0,6500 ha, stanowiąca własność I. S.,
4. 331 cz. (działka pochodzi z części parceli 278/6 i z części parceli 7), o pow. 0,6100 ha, stanowiąca własność J. i C. A.,
5. 332 cz. (działka pochodzi z części parceli 278/6 i z części parceli 7), o pow. 1,2800 ha, stanowiąca własność B. i K. P.,
6. 333, o pow. 0,7900 ha, stanowiąca własność J. i C. A.,

dawna parcela o numerze 7, o pow. 27,0820 ha, to obecnie działki o numerach:

1. 334, o pow. 0,4700 ha, stanowiąca własność J. B. (1),
2. 335, o pow. 1,2400 ha, stanowiąca własność L. i J. B. (1),
3. 337, o pow. 1,2400 ha, stanowiąca własność T. G.,
4. 338, o pow. 1,2300 ha, stanowiąca własność M. Ł. (1),
5. 339 cz. (działka pochodzi z części parceli 7 i z części parceli 304/8), o pow. 0,3600 ha, **stanowiąca własność Gminy K.**,
6. 340, o pow. 1,2200 ha, stanowiąca własność E. S. (1),
7. 341, o pow. 1,2200 ha, stanowiąca własność J. B. (2), F. F. i M. S. (1),

8. 342/1, o pow. 1,2800 ha, stanowiąca własność M. Ł. (1),
9. 343/1, o pow. 1,2900 ha, stanowiąca własność S. i I. G.,
10. 344, o pow. 1,2900 ha, stanowiąca własność V. i M. Ł. (1),
11. 380 cz. (działka pochodzi z części parceli 5, 278/6, 7 i 304/8), o pow. 0,7900 ha, **stanowiąca własność Gminy K.**,
12. 393 cz. (działka pochodzi z części parceli 278/6 i z części parceli 7), o pow. 2,5400 ha, stanowiąca własność Z. G. (1),
13. 394 cz., o pow. 1,300 ha, stanowiąca własność S. i I. G.,
14. 395, o pow. 1,290 ha, stanowiąca własność G. P.,
15. 396, o pow. 1,2900 ha, stanowiąca własność M. Ł. (1),
16. 397, o pow. 2,5670 ha, stanowiąca własność L. i M. A. (1),
17. 398, o pow. 1,3200 ha, stanowiąca własność E. S. (1),
18. 401, o pow. 1,2200 ha, stanowiąca własność M. Ł. (1),
19. 401/1, o pow. 1,3900 ha, stanowiąca własność J. N.,
20. 402/1, o pow. 1,2200 ha, stanowiąca własność V. i M. Ł. (1),
21. 404/1, o pow. 1,3200 ha, stanowiąca własność D. i P. S. (1),

dawna parcela o numerze 304/8, o pow. 5,4151 ha, to obecnie działki o numerach:

1. 339 cz. (działka pochodzi z części parceli 7 i z części parceli 304/8), o pow. 0,3600 ha, **stanowiąca własność Gminy K.**,
2. 345, o pow. 0,0459 ha, **stanowiąca własność Gminy K.**,
3. 346, o pow. 0,9700 ha, stanowiąca własność S. T.,
4. 347, o pow. 0,2200 ha, **stanowiąca własność Gminy K.**,
5. 348, o pow. 1,1500 ha, stanowiąca własność G. P.,
6. 349, o pow. 0,4000 ha, stanowiąca własność M. A. (2),
7. 353/1 cz. (działka pochodzi z części parceli 304/8 i 95/1), o pow. 0,6400 ha, stanowiąca własność J. B. (1),
8. 380 cz. (działka pochodzi z części parceli 5, z części parceli 278/6 i z części parceli 7), o pow. 0,7900 ha, **stanowiąca własność Gminy K.**,
9. 405/1, o pow. 1,3100 ha, stanowiąca własność T. G.,
10. 406/1, o pow. 1,1200 ha, stanowiąca własność A. S. (1), D. S., J. S. (2) i P. S. (2),

dawna parcela o numerze 95/1, o pow. 0,8982 ha, to obecnie działki o numerach:

1. 351, o pow. 0,1400 ha, stanowiąca własność G. P.,

2. 352, o pow. 0,3100 ha, stanowiąca własność M. A. (2),
3. 353/1 cz. (działka pochodzi z części parceli 304/8 i 95/1), o pow. 0,6400 ha, stanowiąca własność J. B. (1),
dawna parcela o numerze 98/1, o pow. 0,3720 ha, to obecnie działka o numerze (...), o pow. 0,2200 ha, **stanowiąca własność Gminy K.**,

dawna parcela o numerze 100/4, o pow. 0,8982 ha, to obecnie działki o numerach:

1. 360/1 (działka pochodzi z części parceli 3 i 100/4), o pow. 1,1900 ha, stanowiąca własność H. i U. K.,
2. 361, o pow. 1,2100 ha, stanowiąca własność M. B. (1),
3. 362, o pow. 2,5000 ha, stanowiąca własność A. i J. K. (1),
4. 365, o pow. 1,2800 ha, stanowiąca własność E. B., H. B. (2) i M. B. (2),
5. 366, o pow. 1,2900 ha, stanowiąca własność A. S. (1), D. S., J. S. (2) i P. S. (2),
6. 368/1, o pow. 1,2900 ha, stanowiąca własność J. B. (1),
7. 369, o pow. 0,5800 ha, stanowiąca własność G. P.,
8. 370, o pow. 0,6600 ha, stanowiąca własność J. i C. A.,
9. 371, o pow. 1,2600 ha, stanowiąca własność R. G. i Z. G. (2),
10. 372, o pow. 1,2700 ha, stanowiąca własność M. K. (1),
11. 373, o pow. 1,2700 ha, stanowiąca własność E. J.,
12. 374, o pow. 1,2800 ha, stanowiąca własność E. i M. Ł. (2),
13. 375, o pow. 1,2700 ha, stanowiąca własność M. K. (1),
14. 376/1, o pow. 1,2500 ha, stanowiąca własność R. G.,
15. 377/1, o pow. 0,6663 ha, stanowiąca własność E. i S. J. (2),
16. 377/2, o pow. 0,9044 ha, stanowiąca własność A. S. (2),
17. 377/3, o pow. 0,9048 ha, stanowiąca własność D. i P. N.,

dawna parcela o numerze (...), o pow. 2,7465 ha, to obecnie działki o numerach:

1. 1317/1, o pow. 0,0628 ha, stanowiąca własność B. i J. S. (3),
2. 1317/7, o pow. 0,0207 ha, **stanowiąca własność Województwa (...)**,
3. 1317/8, o pow. 0,0516 ha, **stanowiąca własność Gminy K.**,
4. 1317/9, o pow. 0,0200 ha, **stanowiąca własność Województwa (...)**,
5. 1317/10, o pow. 0,0479 ha, **stanowiąca własność Gminy K.**,
6. 1317/11, o pow. 0,0196 ha, **stanowiąca własność Województwa (...)**,

7. 1317/12, o pow. 0,0484 ha, **stanowiąca własność Gminy K.**,
8. 1317/13, o pow. 0,2140 ha, **stanowiąca własność Województwa (...)**,
9. 1317/14, o pow. 0,0476 ha, **stanowiąca własność Gminy K.**,
10. 1317/15, o pow. 0,0240 ha, **stanowiąca własność Województwa (...)**,
11. 1317/16, o pow. 0,0412 ha, stanowiąca własność R. K.,
12. 1318/1, o pow. 0,0662 ha, stanowiąca własność Z. D.,
13. 1319/1, o pow. 0,0697 ha, stanowiąca własność J. i E. A.,
14. 1321/1, o pow. 0,0746 ha, stanowiąca własność Z. W.,
15. 1322/1, o pow. 0,0774 ha, stanowiąca własność R. K.,
16. 1337, o pow. 0,2510 ha, **stanowiąca własność Gminy K.**,
17. 1253, o pow. 0,0678 ha, **stanowiąca własność Skarbu Państwa**,
18. 1308, o pow. 0,0134 ha, **stanowiąca własność Gminy K.**,
19. 1309/2, o pow. 0,0282 ha, stanowiąca własność Z. i A. Ł.,
20. 1309/4, o pow. 0,0457 ha, stanowiąca własność P. A.,
21. 1309/5, o pow. 0,0567 ha, **stanowiąca własność Gminy K.**,
22. 1309/6, o pow. 0,0377 ha, stanowiąca własność Ł. i M. K. (2),
23. 1309/7, o pow. 0,0409 ha, stanowiąca własność K. M.,
24. 1310, o pow. 0,0377 ha, **stanowiąca własność Gminy K.**,
25. 1311/1, o pow. 0,0392 ha, stanowiąca własność Z. i J. Ł.,
26. 1311/2, o pow. 0,0622 ha, stanowiąca własność L. W.,
27. 1311/3, o pow. 0,0630 ha, **stanowiąca własność Skarbu Państwa**,
28. 1312/1, o pow. 0,0052 ha, stanowiąca własność L. W.,
29. 1312/2, o pow. 0,0655 ha, **stanowiąca własność Gminy K.**, w użytkowaniu wieczystym J. Ś.,
30. 1312/3, o pow. 0,0287 ha, stanowiąca własność H. P. (2),
31. 1312/4, o pow. 0,0990 ha, **stanowiąca własność Skarbu Państwa**,
32. 1313/1, o pow. 0,0381 ha, stanowiąca własność H. P. (2),
33. 1313/2, o pow. 0,0106 ha, stanowiąca własność M. S. (2) i E. S. (2),
34. 1313/3, o pow. 0,0560 ha, **stanowiąca własność Skarbu Państwa**,
35. 1314/1, o pow. 0,0523 ha, stanowiąca własność M. S. (2) i E. S. (2),

36. 1314/2, o pow. 0,0512 ha, **stanowiąca własność Skarbu Państwa**,
37. 1315/1, o pow. 0,0695 ha, **stanowiąca własność Gminy K.**, w użytkowaniu wieczystym H. i Z. K.,
38. 1316/1, o pow. 0,0472 ha, **stanowiąca własność Skarbu Państwa**,
39. 1320/1, o pow. 0,1349 ha, **stanowiąca własność Gminy K.**,
40. 1324/2, o pow. 0,0065 ha, **stanowiąca własność Skarbu Państwa**,
41. 1324/3, o pow. 0,0023 ha, stanowiąca własność F. K.,
42. 1324/4, o pow. 0,0358 ha, stanowiąca własność H. i T. K.,
43. 1325/2, o pow. 0,0065 ha, **stanowiąca własność Gminy K.**,
44. 1325/5, o pow. 0,0452 ha, **stanowiąca własność Gminy K.**, w użytkowaniu wieczystym J. K. (2),
45. 1326/2, o pow. 0,0067 ha, **stanowiąca własność Gminy K.**,
46. 1326/3, o pow. 0,0516 ha, stanowiąca własność A. K., P. K. i W. K.,
47. 1327/2, o pow. 0,0070 ha, **stanowiąca własność Gminy K.**,
48. 1328/1, o pow. 0,0200 ha, stanowiąca własność I. J.,
49. 1328/2, o pow. 0,0131 ha, **stanowiąca własność Gminy K.**,
50. 1328/3, o pow. 0,0706 ha, stanowiąca własność B. i M. P. (3),
51. 1329/1, o pow. 0,0461 ha, stanowiąca własność I. J.,
52. 1329/2, o pow. 0,0052 ha, **stanowiąca własność Gminy K.**,
53. 1330/1, o pow. 0,0619 ha, stanowiąca własność E. i Z. R.,
54. 1330/2, o pow. 0,0063 ha, **stanowiąca własność Gminy K.**,
55. 1331/1, o pow. 0,0973 ha, stanowiąca własność M. W. (2),
56. 1331/2, o pow. 0,0253 ha, **stanowiąca własność Gminy K.**,
57. 1331/3, o pow. 0,0060 ha, stanowiąca własność E. i Z. R.,
58. 1333/1, o pow. 0,0038 ha, **stanowiąca własność Gminy K.**,
59. 2082/1, o pow. 0,0366 ha, stanowiąca własność M. D. (2),
60. 2082/2, o pow. 0,0340 ha, stanowiąca własność H. A.,
dawna parcela o numerze 2, o pow. 10,0440 ha, obręb Ż., to obecnie działki o numerach:
  1. 2/1, o pow. 0,4900 ha, stanowiąca własność A. S. (3),
  2. 2/2, o pow. 0,2400 ha, stanowiąca własność D. i M. P. (1),
  3. 2/3, o pow. 2,4000 ha, stanowiąca własność F. K.,

4. 2/4, o pow. 2,5000 ha, stanowiąca własność J. i K. Ł.,
5. 2/5, o pow. 0,2500 ha, stanowiąca własność F. K.,
6. 2/6, o pow. 0,2300 ha, stanowiąca własność J. N.,
7. 2/7, o pow. 0,2300 ha, stanowiąca własność D. i W. W. (2),
8. 2/8, o pow. 0,2300 ha, stanowiąca własność A. Z.,
9. 2/9, o pow. 0,2500 ha, stanowiąca własność S. W.,
10. 2/10, o pow. 0,2700 ha, stanowiąca własność K. S.,
11. 2/11, o pow. 0,2200 ha, stanowiąca własność P. G.,
12. 2/12, o pow. 0,2400 ha, stanowiąca własność B. i A. Z.,
13. 2/13, o pow. 0,2600 ha, stanowiąca własność R. i A. C.,
14. 2/14, o pow. 0,2600 ha, stanowiąca własność F. K.,
15. 2/15, o pow. 0,2300 ha, stanowiąca własność J. J. (2),
16. 2/16, o pow. 0,2300 ha, stanowiąca własność A. i W. M. (1),
17. 2/17, o pow. 0,2700 ha, stanowiąca własność D. i M. P. (1),
18. 2/18, o pow. 0,2800 ha, stanowiąca własność M. J.,
19. 2/19, o pow. 0,2100 ha, stanowiąca własność J. N.,
20. 2/20, o pow. 0,2500 ha, stanowiąca własność J. P. (1),
21. 2/21, o pow. 0,2500 ha, stanowiąca własność W. W. (3),
22. 2/22, o pow. 0,2400 ha, stanowiąca własność A. G.,
23. 2/23, o pow. 0,2000 ha, stanowiąca własność K. i H. S. (1),
24. 2/24, o pow. 0,2700 ha, stanowiąca własność K. i M. D. (3),
25. 2/25, o pow. 0,2500 ha, stanowiąca własność M. i S. K.,
26. 2/26, o pow. 0,2700 ha, stanowiąca własność K. i P. S. (3),
27. 2/27, o pow. 0,2300 ha, stanowiąca własność K. i P. S. (3),
28. 2/28, o pow. 0,2300 ha, stanowiąca własność B. i A. Z.,
29. 2/29, o pow. 0,2700 ha, stanowiąca własność W. i G. K.,
30. 2/30, o pow. 0,2500 ha, stanowiąca własność H. S. (2),
31. 2/31, o pow. 0,2700 ha, stanowiąca własność K. i P. P. (2),
32. 2/32, o pow. 0,2700 ha, stanowiąca własność R. D.,

33. 2/33, o pow. 0,2600 ha, stanowiąca własność G. G.,
34. 2/34, o pow. 0,2600 ha, stanowiąca własność B. i D. A.,
35. 2/35, o pow. 0,2400 ha, stanowiąca własność K. i M. D. (3),
36. 2/36, o pow. 0,2400 ha, stanowiąca własność K. C. i J. S. (4),
37. 2/37, o pow. 0,2600 ha, stanowiąca własność J. i M. B. (3),
38. 2/38, o pow. 0,4800 ha, stanowiąca własność T. M.,
39. 2/39, o pow. 0,1700 ha, **stanowiąca własność Gminy K.,**

Z kw nr (...)

dawna parcela o numerze 34, o pow. 7,1670 ha, obręb Ż., to obecnie działki o numerach:

1. 632, o pow. 1,3000 ha, stanowiąca własność D. i M. P. (1),
2. 633, o pow. 1,1600 ha, stanowiąca własność T. M.,
3. 696, o pow. 0,6000 ha, stanowiąca własność W. i G. K.,
4. 697, o pow. 1,4900 ha, stanowiąca własność B. i D. A.,
5. 699/1, o pow. 0,0382 ha, **stanowiąca własność Województwa (...),**
6. 699/2, o pow. 2,5118 ha, stanowiąca własność J. i K. Ł.,
7. 684 cz., o pow. 0,4100 ha, **stanowiąca własność Gminy K.,**
8. 691 cz., o pow. 3700 ha, **stanowiąca własność Gminy K..**

Działki o numerach 236/44 i 236/45 z dawnej parceli 299/35 zostały przejęte na Skarb Państwa na podstawie ustawy o dobrach martwej ręki i odłączone do kw, odpowiednio nr (...) i (...) oraz (...) i (...). Na podstawie decyzji Powiatowej Rady Narodowej w G. działki te zostały przekazane na własność rolnikom indywidualnym. Następnie na podstawie umów zamiany z dnia 26 czerwca 1997 r. właścicielem działek stała się Gmina K., która umową sprzedaży z dnia 22 października 1997 r. zbyła działki nr 236/44 i 236/45 na rzecz powódki. Wartość działek 236/44 i 236/45 – według ich stanu na dzień utraty praw przez powódkę (21 kwietnia 1051 r.) a cen i przeznaczenia nieruchomości z chwili obecnej wynosi 390.062 zł.

Dowód: opinia biegłego geodety J. M. (1) z dnia 3 lutego 2014 r. /k. 461-607/, opinia biegłego rzeczoznawcy majątkowego J. M. (1) z dnia 14 października 2016 r. /k. 851-946/

W toku postępowania regulacyjnego przed Komisją Majątkowa przyznano powódce na mocy ugody z dnia 5 lutego 1999 r. własność nieruchomości zamiennych o wartości 4.268.104 zł, a na mocy ugody z dnia 12 maja 2000 r. własność nieruchomości zamiennych o wartości 1.338.587 zł. Wartość gruntów przejętych od powódki na rzecz Skarbu Państwa na podstawie ustawy o dobrach martwej ręki wynosi 13.142.516 zł.

Dowód: opinia biegłego rzeczoznawcy majątkowego J. M. (1) z dnia 14 października 2016 r. /k. 851-946/

Aktualnie przeznaczenie i zagospodarowanie gruntów niestanowiących własności pozwanych bądź osób trzecich ani nieobciążonych prawem użytkowania wieczystego lub trwałego zarządu przedstawia się następująco.

Działki o numerach **321** o pow. 0,2800 ha, **380** o pow. 0,2800 ha, **327** o pow. 0,0900 ha, **339** o pow. 0,3600 ha, **345** o pow. 0,0459 ha, **347** o pow. 0,2200 ha i **356** o pow. 0,2200 ha, których właścicielem jest obecnie Gmina K., stanowią tereny dróg polnych zlokalizowanych na terenach produkcji rolnej oraz częściowo stanowią tereny rowów melioracyjnych na tych obszarach. Dla tego obszaru nie ma planu zagospodarowania przestrzennego. W studium jest ujęty jako tereny gospodarki rolnej.

Działka numer **236/43**, o pow. 1,2018 ha, dla której prowadzona jest obecnie KW nr (...), a której właścicielem jest Gmina K., stanowi teren produkcji rolnej. Działka w m.p.z.p. Gminy K. przeznaczona jest pod zabudowę mieszkaniową, ale nie została dotychczas zabudowana ze względu na pobudowane na niej urządzenia służące do doprowadzania gazu i energii elektrycznej.

Działka numer **669/1**, o pow. 0,2093 ha, dla której prowadzona jest obecnie KW nr (...), a której właścicielem jest Gmina K., stanowi teren produkcji rolnej. Działka nr 669/1 stanowi wąski pasek użytku rolnego w obrębie wsi Ż..

Działki o numerach **684** o pow. 0,4100 ha, **691** o pow. 0,3700 ha, **658** o pow. 0,0400 ha, **660** o pow. 0,0500 ha, **655** o pow. 0,0400 ha i **656** o pow. 0,0100 ha, których właścicielem jest obecnie Gmina K., stanowią tereny dróg polnych zlokalizowanych na terenach produkcji rolnej. Dla tego obszaru nie ma planu zagospodarowania przestrzennego. W studium jest ujęty jako tereny gospodarki rolnej.

Działki o numerach: **1317/8**, o pow. 0,0516 ha, **1317/10** o pow. 0,0479 ha, **1317/12** o pow. 0,0484 ha, **1317/14** o pow. 0,0476 ha, **1337**, o pow. 0,2510 ha, **1308** o pow. 0,0134 ha, **1309/5** o pow. 0,0567 ha, **1310** o pow. 0,0377 ha, **1320/1** o pow. 0,1349 ha, **1325/2** o pow. 0,0065 ha, **1326/2** o pow. 0,0067 ha, **1327/2** o pow. 0,0070 ha, **1328/2** o pow. 0,0131 ha, **1329/2** o pow. 0,0052 ha, **1330/2** o pow. 0,0063 ha, **1331/2** o pow. 0,0253 ha i **1333/1** o pow. 0,0038 ha - stanowiące własność Gminy K. oraz działki o numerach: **1253** o pow. 0,0678 ha, **1311/3** o pow. 0,0630 ha, **1312/4** o pow. 0,0990 ha, **1313/3** o pow. 0,0560 ha, **1314/2** o pow. 0,0512 ha, **1316/1** o pow. 0,0472 ha i **1324/2** o pow. 0,0065 ha - stanowiące własność Skarbu Państwa, to w większości tereny dróg osiedla mieszkaniowego domów jednorodzinnych. Część działek jest zagospodarowana przez osoby prywatne jako tereny ogródków przydomowych. W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego działki o numerach 1337, 1308, 1320/1, 1325/2, 1326/2, 1327/2, 1328/2, 1329/2, 1330/2 i 1333/1 oznaczone są symbolem Kd-D (tereny dróg dojazdowych), działki o numerach 1309/5, 1311/3, 1312/4, 1313/3, 1314/2 i 1316/1 symbolem MN (tereny zabudowy mieszkaniowej rodzinnej), działka o numerze 1310 symbolem WS (tereny wód powierzchniowych), działka o numerze 1253 symbolem R (tereny rolnicze) i działki o numerach 1317/8, 1317/10, 1317/12 i 1317/14 symbolem ZP (tereny zieleni urządzonej). Działki nr 1317/8, 1317/10, 1317/12 i 1317/14 stanowią pas zieleni biegnący wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 434 na odcinku stanowiącym obwodnicę miasta K., bez dostępu do drogi publicznej. Działka nr 1309/5 jakkolwiek w m.p.z.p. Gminy K. przeznaczona jest pod zabudowę mieszkaniową, nie została dotychczas zabudowana ze względu na pobudowane na niej urządzenia służące do doprowadzania gazu i energii elektrycznej.

Działka o numerze (...), o pow. 0,1700 ha, stanowiąca własność Gminy K., to teren drogi polnej zlokalizowanej na obszarze łąk. Dla tego obszaru nie ma planu zagospodarowania przestrzennego. W studium jest ujęty jako tereny gospodarki rolnej.

Działki **1317/7** o pow. 0,0207 ha, **1317/9** o pow. 0,0200 ha, **1317/11** o pow. 0,0196 ha, **1317/13** o pow. 0,2140 ha i **1317/15** o pow. 0,0240 ha, stanowiące własność Województwa (...), w ewidencji gruntów oznaczone są jako drogi.

Dowód: opinia biegłego geodety J. M. (1) z dnia 3 lutego 2014 r. /k. 461-607/, opinia biegłego rzeczoznawcy majątkowego J. M. (1) z dnia 14 października 2016 r. /k. 851-946/, a co do działek 1317/8, 1317/10, 1317/12, 1317/14, 236/43, 1309/5 i 669/1 okoliczności bezsporne

(...) (obecnie (...)) nie dysponuje nieruchomościami zamiennymi w zamian za grunty utracone przez powódkę.

Dowód: pismo (...) z dnia 8 czerwca 2015 r. /k. 756/, pismo ANR z dnia 19 stycznia 2017 r. /k. 996/

Zaproponowana przez Skarb Państwa jako zamienna w zamian za grunty utracone przez powódkę nieruchomości obejmująca działkę oznaczoną geodezyjnie numerem (...), o pow. 0,923 ha, położoną w K. przy ul. (...), dla której Sąd Rejonowy w Gostyniu prowadzi kw nr (...), nie stanowi nieruchomości podobnej w rozumieniu art. 4 pkt 16 ustawy o gospodarce nieruchomościami. Na zaproponowanym gruncie mieści się obecnie Komisariat Policji w K..

Dowód: opinia biegłego rzeczoznawcy majątkowego J. M. (1) z dnia 28 lipca 2017 r. /k. 1057-1064/

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie ww. dowodów z dokumentów, opinii biegłego geodety J. M. (1) i dwóch opinii rzeczoznawcy majątkowego J. M. (1).

Sąd uznał za wiarygodne zebrane w sprawie dokumenty urzędowe i prywatne przypisując im znaczenie jakie wynika z art. 244 i 245 k.p.c. Autentyczność ani wiarygodność dokumentów nie była przez strony kwestionowana i nie budziła również wątpliwości Sądu zważywszy, że część z nich znajdowała się w oryginałach w aktach Komisji Majątkowej (...) 926/91, a istnienie wszystkich wynikało pośrednio z treści innych dokumentów.

Opinia sporządzona przez biegłego sądowego geodetę J. M. (1) była przydatna do rozstrzygnięcia sprawy albowiem stanowiła podstawę ustalenia stanu geodezyjnego gruntów przejętych od powodowej Parafii, ich aktualnego stanu prawnego i geodezyjnego oraz tożsamości roszczeń zgłoszonych przez powódkę do Komisji Majątkowej i w pozwie.

Opinia została sporządzona przy zachowaniu wysokich standardów wiedzy specjalistycznej z zakresu geodezji, odpowiadała w pełni postawionej tezie dowodowej oraz była jasna. Do opinii biegłego żadna ze stron nie zgłosiła zarzutów.

W konsekwencji Sąd uznał opinię biegłego geodety za w pełni wiarygodny i przydatny materiał dowodowy w sprawie.

Równie przydatnym dowodem do rozstrzygnięcia sprawy była opinia sporządzona przez tego samego biegłego sądowego, ale jako rzeczoznawcę majątkowego. Biegły ustalił stan gruntów objętych przedmiotem niniejszego postępowania na datę ich przejęcia i przeznaczenie według chwili obecnej i oszacował aktualną wartość tych gruntów. Opinia została sporządzona przy zachowaniu wysokich standardów wiedzy specjalistycznej z dziedziny szacowania wartości nieruchomości, odpowiadała w pełni postawionej tezie dowodowej oraz była jasna.

Powódka i Skarb Państwa opinii nie kwestionowali (k.961-963 i 967).

Pozwani (...) (obecnie(...)) w piśmie z dnia 8 grudnia 2016 r. (k. 955-956) i Gmina K. w piśmie z dnia 23 grudnia 2016 r. (k. 969) postawili biegłemu zarzuty natury formalnej.

W kwestii zarzutów tych biegły wypowiedział się szczegółowo w piśmie z dnia 20 stycznia 2017 r. (k. 991-994) odnosząc się skrupulatnie do powoływanych przez (...) i Gminę K. regulacji prawnych. Po analizie wskazanych przez kwestionującą opinię strony przepisów i w świetle wyjaśnień biegłego Sąd uznał, że biegły sporządzając opinię na okoliczność ustalenia wartości nieruchomości, zgodnie z tezą postanowienia Sądu z dnia 1 kwietnia 2016 r., stosował się do obowiązujących przepisów i zachował wymagane standardy, a co za tym idzie opinia jest pełna i nie wymaga żadnych sprostowań, uzupełnień bądź dołączenia załączników z dokumentów urzędowych.

Z uwagi na to, że powyższa opinia została sporządzona w dniu 10 listopada 2016 r. i minął termin określony w art. 156 ust. 4 u.g.n. Sąd na rozprawie w dniu 4 stycznia 2018 r., poprzedzającej zamknięcie rozprawy, zobowiązał pełnomocników stron i Prokuratorię Generalną RP do oświadczenia czy wnoszą o aktualizację opinii biegłego rzeczoznawcy majątkowego w związku z treścią art. 156 ust. 4 u.g.n. - w terminie 7 dni pod rygorem uznania, że z uwagi na niekwestionowanie dotychczas opinii biegłego przyjmują wartości wskazane przez biegłego w opinii z 10 listopada 2016 r. za aktualne na datę zamknięcia rozprawy. Pozwana Gmina K. w piśmie z dnia 11 stycznia 2018 r. (k. 1128-1129) i Prokuratoria Generalna RP w piśmie z dnia 15 stycznia 2018 r. (k. 1136) jednoznacznie oświadczyły, że nie wnoszą o aktualizację opinii. Co do powódki Sąd przyjął, że skoro przy tej treści zobowiązania Sądu nie zajęła stanowiska, nie

wnosi o aktualizację opinii. Pozwana (...) w piśmie z dnia 8 stycznia 2018 r. (k. 1124) wniosła o aktualizację opinii, ale na rozprawie w dniu 23 stycznia 2018 r. wniosek ten cofnęła (k. 1139).

Wobec cofnięcia wniosku o aktualizację opinii po upływie terminu określonego w art. 156 ust. 4 u.g.n. Sąd przyjął, że ustalona na podstawie opinii biegłego wartość nieruchomości, zgodnie z tezą postanowienia Sądu z dnia 1 kwietnia 2016 r., na datę zamknięcia rozprawy ma charakter okoliczności bezspornej.

Także przydatnym dowodem do rozstrzygnięcia sprawy była opinia biegłego rzeczoznawcy majątkowego J. M. (1) z dnia 28 lipca 2017 r., w której biegły wypowiedział się w kwestii nieruchomości zamiennej. Opinia została sporządzona przy zachowaniu wysokich standardów wiedzy specjalistycznej z dziedziny szacowania wartości nieruchomości, odpowiadała w pełni postawionej tezie dowodowej oraz była jasna. Zarzutów do niej nie zgłosiła żadna ze stron i Sąd uznał ją za w pełni wiarygodny materiał dowodowy.

Na rozprawie w dniu 10 marca 2014 r. (k. 712) Sąd oddalił wniosek powódki o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego historyka. Kwestia legitymacji powodowej Parafii była wykazywana za pomocą przedłożonych przez powódkę dokumentów, a ich ocena prawna należała do Sądu. Ponadto, zgodnie z zasadą iura novit curia, niedopuszczalny jest dowód z opinii biegłego na okoliczność ustalenia prawa, za wyjątkiem opisanym w art. 1143 § 3 k.p.c.

Na rozprawie w dniu 23 stycznia 2018 r. (k. 1139-1140) Sąd na podstawie art. 217 § 3 k.p.c. pominął wniosek pozwanej Gminy K. i Prokuraturii Generalnej RP o przeprowadzenie dowodu z oględzin nieruchomości przejętych a stanowiących obecnie własność Gminy K. uznając, że w tym zakresie wszystkie istotne dla rozstrzygnięcia sprawy okoliczności zostały dostatecznie wyjaśnione na podstawie dowodów z dokumentów dotychczas zgromadzanych w sprawie.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Roszczenie powódki czyli tzw. roszczenie regulacyjne co do zasady zasługiwało na uwzględnienie.

_____

Tzw. roszczenia regulacyjne ukonstytuowała ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U.2013.1169 j.t. – dalej jako u.s.p.k.), wymieniając ich przedmiot w art. 60 i 61.

Zgodnie z art. 60 ust. 1 u.s.p.k. nieruchomości lub ich części, pozostające w dniu wejścia w życie ustawy we władaniu kościelnych osób prawnych, stają się z mocy prawa ich własnością, jeżeli:

- 1) były własnością diecezji, parafii, klasztorów lub innych instytucji grecko-katolickich (unickich);
- 2) podlegały przejęciu na własność Państwa z mocy ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. poz. 87 i 111 oraz z 1969 r. poz. 95), zwanej dalej "ustawą o dobrach martwej ręki", a zostały pozostawione, wydierżawione lub przekazane kościelnym osobom prawnym;
- 3) podlegały przepisom dekretu z dnia 24 kwietnia 1952 r. o zniesieniu fundacji (Dz. U. poz. 172 oraz z 1957 r. poz. 3), a zostały poręczone, pozostawione, wydierżawione, wynajęte lub przekazane kościelnym osobom prawnym;
- 4) zostały przez byłe władze zaborcze austriackie przejęte na własność funduszy religijnych, funduszy naukowych, szkół parafialnych lub katolickich gmin parafialnych;
- 5) znajdują się na nich cmentarze lub obiekty sakralne wraz z budynkami towarzyszącymi; dotyczy to również obiektów położonych na obszarze (...) W., nie dotyczy natomiast kościołów garnizonowych.

Jak stanowi ust. 5 art. 60 u.s.p.k., stwierdzenie przejścia własności nieruchomości lub ich części, o których mowa w ust. 1, następuje w drodze decyzji wojewody.

Zgodnie natomiast z art. 61 ust. 1 u.s.p.k., na wniosek kościelnych osób prawnych wszczyna się postępowanie, zwane dalej "postępowaniem regulacyjnym", w przedmiocie przywrócenia im własności upaństwowionych nieruchomości lub ich części:

- 1) niepozostających we władaniu kościelnych osób prawnych nieruchomości, o których mowa w art. 60 ust. 1 pkt 1, chyba że pozostają one w dniu wejścia w życie ustawy we władaniu innych kościołów i związków wyznaniowych;
- 2) przejętych w toku wykonywania ustawy o dobrach martwej ręki, jeżeli nie wydzielono z nich należnych w myśl tej ustawy gospodarstw rolnych proboszczów. Z gruntów tych mogą być również wydzielone gospodarstwa rolne do 50 ha dla poszczególnych diecezji, seminariów duchownych i domów zakonnych prowadzących działalność określoną w art. 20 i 39; dla pozostałych domów zakonnych mogą być wydzielone gospodarstwa rolne do 5 ha. W skład gospodarstw rolnych mogą wchodzić także grunty leśne stanowiące część składową przejętych uprzednio nieruchomości ziemskich;
- 3) które należały do zakonów bezhabitowych i stowarzyszeń kościelnych, a zostały przejęte w toku likwidacji dokonanej na podstawie rozporządzenia Ministra Administracji Publicznej z dnia 10 marca 1950 r. w sprawie przystosowania stowarzyszeń do przepisów prawa o stowarzyszeniach (Dz. U. poz. 98);
- 4) mienia fundacji kościelnych;
- 5) przejętych po 1948 r. w trybie egzekucji zaległości podatkowych;
- 6) wywłaszczonych, jeżeli odszkodowanie za wywłaszczoną nieruchomość nie zostało wypłacone lub nie zostało podjęte;
- 6a) przejętych na podstawie dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy (Dz. U. poz. 279);
- 7) przejętych we władanie państwowych jednostek organizacyjnych bez tytułu prawnego, bez względu na późniejsze ustawodawstwo konwalidujące te przejęcia.

Postępowanie regulacyjne prowadzone mogło być zatem zainicjowane na dwa sposoby.

Na gruncie niniejszej sprawy ma to znaczenie w kontekście podnoszonej przez Skarb Państwa okoliczności, że powódka zgłaszając roszczenie w niniejszej sprawie pominęła fakt uzyskania w trybie decyzji administracyjnych Wojewody (...) nieruchomości.

Jednakże w sprawie zostało ustalone, że nieruchomości uzyskane przez powódkę na mocy decyzji Wojewody L. z dnia 25 stycznia 1994 r. (SO-IV.5710/3/94) oraz decyzji Wojewody (...) z dnia 15 marca 2005 r. (SO-II.1-5050-10-2/2005; SO-II.1-5050-10-1/2005 i SO-II.1-5050-10-3/2005) na podstawie art. 60 ust. 1 pkt 5 nie wchodziły w skład nieruchomości przejętych protokołem przejęcia z dnia 21 kwietnia 1951 r. W konsekwencji okoliczność ich uzyskania przez powódkę w trybie art. 60 ust. 1 pkt 5 u.s.p.k. nie ma wpływu na przedmiotowy zakres niniejszego postępowania. Stwierdzić jedynie można, że już z treści samych decyzji wynika, że nieruchomości te zostały przekazane powódce na podstawie art. 60 ust. 1 pkt 5 u.s.p.k., z czego domniemywać można było, że znajdowały się we władaniu powódki. Takich zaś nieruchomości pozew nie dotyczył.

Dlatego ostatecznie istotny dla rozpoznania niniejszej sprawy okazał się art. 61 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k., zgodnie z którym na wniosek kościelnych osób prawnych wszczyna się postępowanie, zwane dalej "postępowaniem regulacyjnym", w przedmiocie przywrócenia im własności upaństwowionych nieruchomości lub ich części przejętych w toku wykonywania ustawy o dobrach martwej ręki. Uregulowania bowiem kwestii dotyczących wyłącznie nieruchomości

przejętych protokołem przejęcia na podstawie ustawy o dobrach martwej ręki w niniejszym procesie domagała się powódka.

Przechodząc do oceny roszczenia regulacyjnego powódki należy wskazać, że w myśl art. 62 ust. 1 u.s.p.k., w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 lutego 2011 r., postępowanie regulacyjne przeprowadzała Komisja Majątkowa, złożona z przedstawicieli wyznaczonych w równej liczbie przez Urząd do Spraw Wyznań i Sekretariat Konferencji Episkopatu Polski. Zgodnie z ustępem 3 ww. artykułu, wnioski o wszczęcie postępowania regulacyjnego należało zgłaszać w terminie 2 lat od dnia wejścia w życie ustawy, po upływie którego roszczenia wygasają. Omawiana ustawa weszła w życie 23 maja 1989 r., a więc terminem, do którego należało zgłaszać roszczenia był 23 maja 1991 r.

Ustawą z dnia 11 października 1991 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1991 r. Nr 107, poz. 459) ustalono ostateczny termin na składanie wniosków. Jak stanowił bowiem art. 2 powołanej ustawy zmieniającej, wnioski o wszczęcie postępowania regulacyjnego, o którym mowa w art. 62 ust. 3 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, mogą być zgłaszane w terminie do dnia 31 grudnia 1992 r. Zważywszy, że zmiana dotyczyła jedynie terminu składania wniosków, w mocy pozostał art. 62 ust. 3 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej w części, w której mowa o skutku niedochowania terminu, mianowicie wygaśnięciu roszczenia.

Na mocy ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2011 r., Nr 18, poz. 89) z dniem 1 marca 2011 r. zniesiono Komisję Majątkową oraz uchylono przepis art. 62 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. Jednocześnie w art. 4 ust. 1 i 2 tej ustawy przewidziano możliwość wystąpienia na drogę sądową z żądaniem przywrócenia własności nieruchomości przejętych przez Skarb Państwa od kościelnych osób prawnych (ewentualnie przyznania odpowiedniej nieruchomości zamiennej lub odszkodowania).

Zgodnie z art. 4 ust. 1 powołanej wyżej ustawy zmieniającej z dnia 16 grudnia 2010 r., uczestnicy postępowań regulacyjnych, w których zespół orzekający lub Komisja Majątkowa w jej pełnym składzie nie uzgodniły orzeczenia przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, mogli, w terminie 6 miesięcy od dnia otrzymania o tym pisemnego zawiadomienia, o którym mowa w art. 64 ust. 1 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, wystąpić o podjęcie zawieszzonego postępowania sądowego lub administracyjnego, a jeżeli nie było ono wszczęte - wystąpić do sądu o zasądzenie roszczenia. Stosownie do zapisów art. 4 ust. 2 ww. ustawy zmieniającej przepis art. 4 ust. 1 miał zastosowanie odpowiednio do uczestników postępowań regulacyjnych w przypadku nierozpatrzenia wniosków o wszczęcie postępowania regulacyjnego, złożonych na podstawie art. 62 ust. 3 zdanie pierwsze ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej oraz art. 2 ustawy z dnia 11 października 1991 r. o zmianie tejże ustawy. W tym jednak przypadku 6 - miesięczny termin wskazany w art. 4 ust. 1 liczył się od dnia wejścia w życie ustawy zmieniającej z dnia 16 grudnia 2010 r., tj. od dnia 1 lutego 2011 r. (art. 4 ust. 2 w zw. z art. 5 tejże ustawy).

Jak zostało ustalone w niniejszej sprawie, wnioskiem zgłoszonym do Komisji Majątkowej w dniu 15 listopada 1990 r. Parafia R. – Katolicka p. w. Św. M. w K. zwróciła się o wszczęcie postępowania regulacyjnego na podstawie art. 61 ust. 1 lub art. 61 ust. 2 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...) Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej wnosząc o przywrócenie prawa własności nieruchomości – działki o pow. 3,95 ha oraz przyznanie nieruchomości zamiennej w zamian za działki rolników indywidualnych w uzasadnieniu wskazując, że po przejęciu na Skarb Państwa gruntów należących do Kościoła (...) Św. M. w K. o pow. 171,7160 ha pozostało w użytku K. w (...), 3343 ha, a na rzecz Państwa przejęto 162,3717 ha, przy czym ziemie o pow. 158,4317 ha zostały rozparcelowane i odsprzedane indywidualnym rolnikom, a ziemia o pow. 3,95 ha jest zapisana na Państwowy Fundusz Ziemi.

Powódka zachowała tym samym termin przewidziany w art. 62 ust. 3 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U.2013.1169 j.t.), zmieniony art. 2 ustawy z dnia 11

października 1991 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1991 r. Nr 107, poz. 459) tj. zgłosiła wniosek o wszczęcie postępowania regulacyjnego przed 31 grudnia 1992 r.

Zważywszy, że pismem z dnia 28 lutego 2011 r. Komisja Majątkowa zawiadomiła powódkę, że w postępowaniu regulacyjnym nie rozpatrzyła wniosku, a powódka pozew w niniejszej sprawie wniosła w dniu 19 lipca 2011 r., stwierdzić trzeba, że powodowa Parafia dochowała również drugiego omawianego wyżej terminu (art. 4 ust. 2 ustawy zmieniającej z dnia 16 grudnia 2010 r.) tj. 6-miesięcznego terminu na wytoczenie powództwa od daty wejścia w życie ustawy zmieniającej za wyjątkiem działek o numerach 236/44 i 236/45.

Wniosek z dnia 15 listopada 1990 r. o wszczęcie postępowania regulacyjnego dotyczył gruntów przejętych na Skarb Państwa protokołem przejęcia z dnia 21 kwietnia 1951 r., należących do Kościoła (...) Św. M. w K., o pow. 162,3717 ha, zapisanych w dawnej kw nr(...), (...), (...), (...), (...), (...) i (...), co wynika z załączonego do wniosku wykazu zmian gruntowych, skróconych odpisów z tychże kw oraz map obrazujących przejętą nieruchomość.

Pozew w niniejszej sprawie dotyczy gruntów o powierzchni 156,0113 ha (według stanu nowego), zapisanych w dawnych kw nr (...) i (...), wymienionych w załączonym do pozwu wyciągu z wykazu zmian ewidencyjnych, synchronizacyjnym numer 1 i 3 (k. 24-30 i 33-34 akt sprawy), gdzie wskazano według oznaczenia aktualnego działki z kw nr (...) o numerach 643 -648, 658-660, 661/1, 663/1, 665, 667, 668, 669/1, 670/1, 674-676, 634-642, 693, 692, 685-690, 683, 684 cz., 694, 695, 691 cz., 677/2, 677/3 236/3, 236/4, 236/5, 236/39, 236/21, 236/9, 236/10, 236/11, 236/43, 236/15, 236/16, 236/17, 236/42, 236/41, 236/20, 385/1, 324, 232, 380, 391, 322, 326/1, 327, 344, 343/1, 342/1, 341, 337-340, 335, 334, 394-398, 401/1, 402/1, 404/1, 329, 328, 322, 320, 392, 393, 321, 650, 653, 655, 656, 405/1, 406/1, 348, 349, 353/1, 454, 453, 345-347, 351, 352, 356, 357 cz., 366, 365, 368/1, 369-375, 376/1, 377/1, 377/2, 377/3, 378, 360/1, 361, 362, 364, 1302, 1303, 1307, 1331/2, 1333/1, 1308, 1330/2, 1329/2, 1328/2, 1327/2, 1326/2, 1325/2, 1319/1, 1321/1, 1337/, 1317/8, 1318/1, 1324/2, 1324/3, 1324/4, 1325/5, 1326/3, 1327/1, 1328/4, 1328/3, 1328/1, 1329/1, 1330/1, 1331/1, 1331/3, 1320/1, 1309/7, 1309/2, 1309/6, 1309/4, 1309/5, 1311/3, 1311/2, 1312/1, 1312/4, 1312/3, 1312/2, 1313/1, 1313/2, 1313/3, 1314/2, 1314/1, 1315/1, 1316/1, 1310, 1253, 1317/1, 1317/7, 1317/9, 1317/10-16, 2/13, 2/36, 2/37-39, 2/1-35 (wykaz nr 1) oraz z kw nr (...) działki i numerach 632, 633, 697, 696, 699/1, 699/2, 691 cz. i 684 cz. (wykaz nr 3).

Jak wynika z ustaleń dokonanych w sprawie na podstawie opinii biegłego geodety, dawne parcele z **kw nr (...)**, to aktualnie działki o numerach 634 - 643, 668, 669/1, 670/1, 674, 675, 676, 677/2, 677/3, 682, 683, 684, 685 - 690, 691, 692 - 695, 236/3, 236/4, 236/5, 236/9, 236/10, 236/11, 236/15-17, 236/20, 236/21, 236/39, 236/41 - 45, 643 661/1, 663, 665, 667, 670/1, 674, 675, 649, 650, 653, 655, 656, 661/1, 663/1, 385/1, 385/1, 320 -324, 380, 385/1, 391 -398, 326/1, 327 - 341, 380, 341, 342/1, 343/1, 344, 401, 401/1, 402/1, 404/1, 345 -349, 353/1, 405/1, 406/1, 351, 352, 356, 360/1 cz., 361, 362, 365, 366, 368/1, 369 - 375, 376/1, 377/1, 377/2, 377/3, 1317/1, 1317/7 - 16, 1318/1, 1319/1, 1321/1, 1322/1, 1337, 1253, 1308, 1309/2, 1309/4, 1309/5, 1309/6, 1309/7, 1310, 1311/1, 1311/2, 1311/3, 1312/1, 1312/2, 1312/3, 1312/4, 1313/1, 1313/2, 1313/3, 1314/1, 1314/2, 1315/1, 1316/1, 1320/1, 1324/2, 1324/3, 1324/4, 1325/2, 1325/5, 1326/2, 1326/3, 1327/2, 1328/1, 1328/2, 1328/3, 1329/1, 1329/2, 1330/1, 1330/2, 1331/1, 1331/2, 1331/3, 1333/1, 2082/1, 2082/2, 2/1 - 39, a z **kw nr (...)** to obecnie działki o numerach 632, 633, 696, 697, 699/1, 699/2, 684 cz. i 691 cz.

Z powyższego zestawienia wynika tożsamość roszczeń zgłoszonych przez powódkę we wniosku o wszczęcie postępowania regulacyjnego i w pozwie za wyjątkiem działek o numerach 236/44 i 236/45.

Jeszcze raz wskazać trzeba, że pozew dotyczył nieruchomości przejętych przez Skarb Państwa zapisanych w księdze wieczystej numer (...) Sądu Rejonowego w Gostyniu, stanowiących obecnie działki wymienione w załączonych do pozwu wykazach zmian danych ewidencyjnych - synchronizacyjnych numer 1 i 3, o powierzchni łącznie 156,0113 (stan nowy). Nie dotyczył zatem nieruchomości wymienionych w załączonym do pozwu wykazie zmian danych ewidencyjnych - synchronizacyjnym numer 2. W tym zaś wykazie powódka jako stanowiące jej własność wskazała działki o numerach 236/44 i 236/45. Dopiero pismem procesowym z dnia 21 grudnia 2016 r. powódka precyzując żądanie pozwu wniosła o dokonanie regulacji w stosunku do nieruchomości przejętych protokołem przejęcia z dnia

21 kwietnia 1951 r., zapisanych w dawnych księgach wieczystych nr (...) Sądu Rejonowego w Gostyniu (poprzednio k. 616, tom 22 oraz k. 748, tom 28), stanowiących obecnie działki geodezyjne według zestawienia wynikającego z opinii biegłego geodety z dnia 23 lutego 2014 r. co do działek nr (...) wskazując, że zostały one nabyte przez nią na podstawie umowy sprzedaży z dnia 22 października 1997 r. od osób fizycznych, a należały do przejętej nieruchomości podstawowej (k. 961-963). Sad uznał, że pismem tym powódka rozszerzyła żądanie pozwu w zakresie działek numer (...) już po 6 – miesięcznym terminie określonym w art. 4 ust. 2 ustawy zmieniającej z dnia 16 grudnia 2010 r. i w konsekwencji stwierdził, że roszczenie powódki w tym zakresie wygasło.

Zarzut pozwanych braku legitymacji czynnej powódki, w ocenie Sądu, okazał się nieskuteczny. Powódka w oparciu o złożone do akt sprawy dokumenty, w sposób wystarczający udowodniła swoje następstwo prawne po Katolickim P. w K. i R.-Katolickim K. Parafialnym w K. – takimi bowiem nazwami w odniesieniu do podmiotu własności posługiwano się w dokumentach z XX wieku. W KW (...) (następnie kw nr (...)) i (...) (następnie kw nr (...)) jako właściciel wpisany był najpierw R.-Katolicki K. Parafialny w K., a następnie Parafia R.-Katolicka p.w. Św. M. w K.. Z kolei w kw K. tom 22, karta 616, przeniesionej następnie do kw nr (...) wpisane było (...) P. w K..

Kwestię legitymacji czynnej osób prawnych – parafii rzymsko katolickich wyjaśnił szczegółowo Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 25 lutego 2015 r. (IV CSK 312/14, LEX nr 1663415). Dokonując analizy historycznej Sąd Najwyższy wskazał, że „ Z art. XVI konkordatu wprost wynikało, że wszystkie polskie osoby prawne kościelne i zakonne, mają zgodnie z przepisami prawa powszechnie obowiązującego, prawo nabywania, odstępowania posiadania i administrowania, według prawa kanonicznego swego majątku ruchomego i nieruchomego, jak również prawo stawiania przed wszelkimi instancjami i władzami państwowymi dla obrony swych spraw cywilnych. Jednocześnie, strona polska i papieska uzgodniły w tym postanowieniu, że osoby prawne kościelne i zakonne są uznawane za polskie, o ile cele, dla których powstały, dotyczą spraw kościelnych lub zakonnych Polski, i o ile osoby upoważnione do reprezentowania ich i do zarządzania ich dobrami, przebywają na stałe na ziemiach Rzeczypospolitej Polskiej. Skutkiem więc tego postanowienia było uznanie przez prawo polskie osobowości prawnej polskich osób prawnych kościelnych i zakonnych, które miały zdolność prawną i zdolność sądową według Codex Iuris Canonici obowiązującego od dnia 19 maja 1918 r. Od parafii należy odróżnić tzw. "gminy katolickie", "gminy kościelne", nazywane także gminami parafialnymi. Są to pojęcia związane z kościołem katolickim w dawnym zaborze pruskim. Należy przypomnieć, że wszystkie ustawy, rozporządzenia, dekrety sprzeczne z postanowieniami konkordatu straciły moc prawną z chwilą jego wejścia w życie. Dlatego, to okólnik Prezesa Rady Ministrów z dnia 28 sierpnia 1925 r. ogłoszony w Monitorze nr 204 z września 1925 r. wymieniał akty prawne, jako sprzeczne z konkordatem, które utraciły moc, niemniej pominął ustawę pruską o pracach zarządu majątku w katolickich gminach kościelnych z dnia 20 czerwca 1875 r., co mogłoby wskazywać, że nie przestała ona obowiązywać. Na terenie tego zaboru dobra kościelne nie były, w rozumieniu tej ustawy własnością Kościoła katolickiego, jako wspólnoty, ale stały się własnością poszczególnych gmin kościelnych. W ówczesnej judykaturze jednak przesądzono, że z chwilą wejścia w życie konkordatu ta ustawa utraciła moc i z tego względu przyjęto, iż katolickie gminy parafialne nie są osobami prawnymi, gdyż osobowości tej nie nadaje im prawo kanoniczne, które wyłącznie decyduje o tym, którym instytucjom kościelnym lub zakonnym przysługuje osobowość prawna (por. wyrok Najwyższego Trybunału Administracyjnego z dnia 14 maja 1927 r., OSP 1927, poz. 292 i orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 31 października 1930 r., III. 2C 231/30, z dnia 21 listopada 1931 r. II 2C 299/31 i z dnia 24 stycznia 1936 r., II C 2101/35, OSNC 1936, Nr 8, poz. 328). W orzecznictwie tym przyjęto, mając na uwadze właściwy cel konkordatu, idący w kierunku zaprowadzenia od razu i w całej pełni zarządu według norm prawa kanonicznego, że z chwilą jego wejścia w życie przestały istnieć gminy kościelne jako osoby prawne i miejsce ich zajęły (sukcesja) właściwe osoby prawne według prawa kanonicznego. Konkordat przestał obowiązywać, jako umowa międzynarodowa w wyniku uchwały Rady Ministrów Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej z dnia 12 września 1945 r. stanowiącej: "Konkordat zawarty między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską przestał obowiązywać". Za uznanie przez drugą stronę faktu rozwiązania tej umowy można przyjąć list papieża Piusa XII na ręce prymasa Polski Augusta Kardynała Hlonda z dnia 17 stycznia 1946 r., odrzucający obwinienie strony kościelnej za zerwanie konkordatu. Według orzeczenia Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 18 sierpnia 1946 r., I CZ 83/46 (powołane przez K. Skubiszewskiego, Konkordat z 10 lutego 1925 r. "Zagadnienia prawnomiędzynarodowe" w: Kościół w II Rzeczypospolitej, red. Z. Zieliński, S. Wilk, Lublin 1980 r.s. 46), należy oddzielić skutki obowiązywania konkordatu

w płaszczyźnie międzynarodowej (ratyfikacja) od skutku obowiązywania umowy w porządku krajowym (publikacja w Dzienniku Ustaw). Z tego względu Sąd ten uznał, że chociaż konkordat, na skutek powołanej uchwały Rady Ministrów z dnia 12 września 1945 r. przestał wiązać Polskę ze Stolicą Apostolską, jako traktat międzynarodowy, to jednak stanowił w dalszym ciągu źródło prawa wewnętrznego, gdyż ustawa z dnia 23 kwietnia 1925 r. o zatwierdzeniu układu ze Stolicą Apostolską, określającego stosunek państwa do Kościoła Rzymsko- Katolickiego (Dz. U. Nr 47, poz. 324) nie została uchylona, a uchwała Rady Ministrów z dnia 12 września 1945 r. nie została opublikowana w zbiorze urzędowym. Dodać należy, że także Prokuratoria Generalna w swej opinii z dnia 10 listopada 1945 r. (nr 14575/45-F 15010) wyraziła pogląd, że konkordat z 1925 r. obowiązuje, aż do uchwalenia nowej konstytucji. Wyrażony przez Sąd Apelacyjny pogląd znajduje także poparcie we współczesnej literaturze. Trzeba zauważyć, że nawet zwolennicy przeciwnego poglądu podnoszący, iż konkordat przestał obowiązywać także, jako prawo wewnętrzne, z odwołaniem się do art. 114 Konstytucji z dnia 17 marca 1921 r., stanowiącego, że Kościół Rzymsko- Katolicki rządzi się własnymi prawami, wskazywali, że obowiązuje kodeks prawa kanonicznego z 1917 r., "w granicach obowiązującego w Państwie porządku prawnego" (por. art. 113 tej Konstytucji). Z tego względu, dla rozstrzygnięcia sprawy miała znaczenie odpowiedź na pytanie, czy parafie na gruncie tego kodeksu miały osobowość prawną. Praktykę sądową w okresie powojennym do zmiany ustroju w 1989 r. w tej materii ukształtowało postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 1963 r., I CR 223/63, (OSNC 1964, Nr 10, poz. 198) wyjaśniające, że stosownie do obowiązującego w PRL porządku prawnego osobowość prawną mają parafie, diecezje i diecezjalne seminaria duchowne Kościoła rzymskokatolickiego. Dodać należy, że stanowisko to zostało wtedy zaaprobowane - choć z innym uzasadnieniem w literaturze. W glosie do tego orzeczenia podniesiono bowiem, że parafie i diecezje posiadały osobowość prawną na gruncie Kodeksu prawa kanonicznego z 1917 r. (kan. 1423 § 2 i 1557 § 2) i zachowały ją nadal bez potrzeby rejestracji. To samo należy powiedzieć o istniejących seminariach duchownych (...). Za trafnością tego stanowiska Sądu Najwyższego przemawia art. 1 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 9, poz. 87 z późn. zm.) stanowiący że "wszystkie nieruchomości ziemskie związków wyznaniowych przejmuje się na własność Państwa". Przesądzone zatem, że związki wyznaniowe są podmiotami prawa własności nieruchomości, a zatem mają osobowość prawną. Następnym aktem przesądzającym osobowość prawną jednostek organizacyjnych Kościoła katolickiego była ustawa z dnia 23 czerwca 1971 r. o przejściu na osoby prawne Kościoła Rzymskokatolickiego oraz innych kościołów i innych związków wyznaniowych własności niektórych nieruchomości położonych na ziemiach Zachodnich i Północnych (Dz. U. Nr 16, poz. 156). Wprawdzie w samej ustawie nie wymieniono kategorii tych osób prawnych, niemniej w zarządzeniu wykonawczym Dyrektora do Spraw Wyznań z dnia 13 sierpnia 1971 r. wskazano wprost, jako osoby prawne Kościoła Katolickiego, między innymi diecezje i parafie."

Odwołując się następnie do art. 72 u.s.p.k., który stanowi, że dowodem posiadania osobowości prawnej przez istniejące w dniu wejścia w życie ustawy kościelne osoby prawne było ich wymienienie między innymi w ostatnim wydanym drukiem przez diecezję lub archidiecezję, przed wejściem w życie ustawy, wykazie jednostek kościelnych i duchowieństwa (schematycznie diecezjalnym) Sąd Najwyższy stwierdził, że „ (...) celem tego unormowania nie było przyznanie jednostkom kościelnym osobowości prawnej, lecz tylko jej potwierdzenie, co do osób wcześniej już istniejących (por. uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 lipca 2009 r." II CSK 69/09, OSP 2011, Nr 4, poz. 45). (...) Z powołanego art. 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o wpisywaniu do ksiąg hipotecznych praw własności polskich osób prawnych kościelnych i zakonnych wprost wynikało, że osobami prawnymi kościelnymi i zakonnymi (art. 1) są jednostki i instytucje, posiadające osobowość prawną w rozumieniu prawa kanonicznego (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia 2008 r. III CZP 122/08, OSNC 2009, nr 7-8, poz. 115 i wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 1936 r., CII 2101/35). Ustawodawca więc w tym unormowaniu nie odwołał się do konkordatu, ale do prawa kanonicznego, co przemawia za uznaniem osobowości prawnej także parafii. Wprawdzie rzeczywiście, w powołanym spisie Ministerstwa Sprawiedliwości osób prawnych kościelnych i zakonnych (Dz. Urz. M.. Spr. Nr 10 z dnia z dnia 10 maja 1926 r.) brak parafii, ale obejmuje on proboszczów, kościoły parafialne i beneficja proboszczowskie. W literaturze z tamtego okresu podnoszono, że w konsekwencji zmian wprowadzonych po wejściu w życie konkordatu w oparciu o wskazania episkopatu i kanony kodeksu prawa kanonicznego z 1917 r. przyjęto, iż podmiotem własności jest kościół parafialny, jako osoba prawna, który należy utożsamiać z parafią."

Na marginesie należy zauważyć, że władza komunistyczna, przejmując majątek powódki w 1951 r. uznawała Parafię za jej właściciela, skoro przekazującym był jej proboszcz ks. A. J., a w toku postępowania regulacyjnego legitymacja powódki nie była przez żadnego z uczestników kwestionowana.

Z tych wszystkich względów Sąd uznał, że powódka wykazała swoje następstwo prawne w stosunku do Katolickiego K. Parafialnego w K. oraz status kościelnej osoby prawnej, o którym mowa w art. 61 ust. 1 u.s.p.k.

Jeśli chodzi zaś o legitymację procesową powódki i uprawnienie proboszcza do wniesienia pozwu w niniejszej sprawie, jak zostało ustalone, Arcybiskup Metropolita (...) – Ordynariusz w oświadczeniu z dnia 21 lutego 2012 r. wyraził zezwolenie na wytoczenie procesu w niniejszej sprawie. Tym samym bezzasadny był wniosek o odrzucenie pozwu.

Odnosnie legitymacji biernej pozwanych w przedmiotowej sprawie Sąd zważył, co następuje.

Do dnia 20 czerwca 2011 r. obowiązywało rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 1990 r. w sprawie wyłączenia nieruchomości zamiennych lub nakładania obowiązku zapłaty odszkodowania na rzecz kościelnych osób prawnych, wydane na podstawie art. 63 ust. 9 ustawy z dnia 17 maja 1989 r., które regulowało zagadnienie podmiotu odpowiedzialnego za dostarczenie nieruchomości zamiennej (gmina, państwowa jednostka organizacyjna, Państwowy Fundusz Ziemi) oraz do zapłaty odszkodowania (Skarb Państwa reprezentowany przez Ministra Finansów). Wyrokiem z dnia 8 września 2011 r. Trybunał Konstytucyjny w sprawie K 3/09 uznał, że art. 63 ust. 9 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. jest niezgodny z art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, eliminując tym samym z obrotu prawnego podstawę prawną do wydania rozporządzenia z dnia 21 grudnia 1990 r., które również utraciło moc obowiązującą. Konsekwencją wyroku Trybunału Konstytucyjnego było przede wszystkim powstanie w ustawie z dnia 17 maja 1989 r. luki w zakresie podmiotu odpowiedzialnego za zwrot wywłaszczonej nieruchomości, dostarczenie nieruchomości zamiennej oraz zapłatę odszkodowania.

Wbrew zarzutom (...) (obecnie Krajowego Ośrodka (...)) Sąd uznał, że jest ona podmiotem legitymowanym biernie w niniejszej sprawie, ale wyłącznie w zakresie żądania przyznania nieruchomości zamiennej. I to nie jako statio fisci Skarbu Państwa, ale samodzielna osoba prawna. Zgodnie bowiem z art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. z 1991, Nr 107, poz. 464), reguluje ona zasady gospodarowania mieniem Skarbu Państwa w odniesieniu do nieruchomości rolnych w rozumieniu Kodeksu cywilnego położonych na obszarach przeznaczonych w planach zagospodarowania przestrzennego na cele gospodarki rolnej, z wyłączeniem gruntów znajdujących się w zarządzie Lasów Państwowych i parków narodowych. Z kolei zgodnie z art. 5 ustawy, Skarb Państwa powierza (...) wykonywanie prawa własności i innych praw rzeczowych na jego rzecz w stosunku do mienia, o którym mowa w art. 1 i 2 ustawy. Agencja, obejmując we władanie powierzone składniki mienia Skarbu Państwa, wykonuje we własnym imieniu prawa i obowiązki z nimi związane w stosunku do osób trzecich, jak również we własnym imieniu wykonuje związane z tymi składnikami obowiązki publicznoprawne (ust 2). Agencja wykonuje w imieniu własnym prawa i obowiązki związane z mieniem Skarbu Państwa powierzonym Agencji po zlikwidowanym państwowym przedsiębiorstwie gospodarki rolnej, w tym również prawa i obowiązki wynikające z decyzji administracyjnych (ust 3). Jednocześnie zgodnie z art. 24 ust. 1a ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa dodanym przez art. 28 pkt 2 ustawy z dnia 21 stycznia 2000 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z funkcjonowaniem administracji publicznej obowiązujący od dnia 23 lutego 2000 r. (Dz. U. z 2000 r. Nr 12 poz.136), (...) reprezentuje Skarb Państwa w sprawach wynikających z postępowania regulacyjnego określonego w ustawach o stosunku Państwa do kościołów i innych związków wyznaniowych w Rzeczypospolitej Polskiej. Przepis art. 24 ust 1a ww. ustawy uznać należy za przepis szczególny w stosunku do art. 5 ww. ustawy w zakresie reprezentacji pozwanego Skarbu Państwa przez Agencję Nieruchomości Rolnych Skarbu Państwa.

Skoro w niniejszej sprawie ustalono, że nieruchomości przejęte na własność Skarbu Państwa były nieruchomościami rolnymi, to podmiotem biernie legitymowanym w niniejszym procesie jest (...). Odpowiedzialność Agencji ograniczona jest przy tym, zdaniem Sądu, do dostarczenia nieruchomości zamiennej, co wynika z treści art. 63 ust. 2 u.s.p.k. Żadna z wywłaszczonych nieruchomości nie weszła do zasobu nieruchomości, którymi gospodaruje

Agencja, a zatem nie wchodzi w grę żądanie przywrócenia własności nieruchomości. Należy przy tym wskazać, że zgodnie z art. 47 ust. 2 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku (...) (Dz.U.2017.624) w sprawach sądowych, sądowno-administracyjnych, administracyjnych lub egzekucyjnych, w których stroną lub uczestnikiem są organy (...) lub Agencja Rynku Rolnego, lub organy ARR, stroną lub uczestnikiem stają się, z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy (1 września 2017 r.), stosownie do swojej właściwości Krajowy Ośrodek (...) lub organy (...) albo Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa lub organy ARiMR, przy czym do zadań (...), zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 3-5 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku (...) (Dz.U.2017.623) należy m.in. restrukturyzacja oraz prywatyzacja mienia Skarbu Państwa użytkowanego na cele rolne, obrót nieruchomościami i innymi składnikami majątku Skarbu Państwa użytkowanymi na cele rolne oraz administrowanie zasobami majątkowymi Skarbu Państwa przeznaczonymi na cele rolne.

Jeśli chodzi o legitymację bierną Skarbu Państwa, to zgodnie z art. 36 ustawy z dnia 10 maja 1989 r. Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych (Dz. U. 1990, Nr 32, poz. 191 ze zm.), zobowiązania i wierzytelności rad narodowych i terenowych organów administracji państwowej stopnia podstawowego stały się, z dniem wejścia w życie ustawy o samorządzie terytorialnym, zobowiązaniami i wierzytelnościami właściwych gmin (ust. 1). Skarb Państwa przejął jednak zobowiązania i wierzytelności rad narodowych i terenowych organów administracji państwowej stopnia podstawowego i stopnia wojewódzkiego wynikające z prawomocnych orzeczeń sądowych i decyzji administracyjnych wydanych przed dniem 27 maja 1990 r. oraz zobowiązania i wierzytelności powstałe w związku z wykonaniem tych orzeczeń sądowych i decyzji administracyjnych; zobowiązania wynikłe z zawinonego działania lub zaniechania działania rad narodowych i terenowych organów administracji państwowej stopnia podstawowego i wojewódzkiego, mające miejsce przed dniem 27 maja 1990 r., stwierdzone prawomocnymi orzeczeniami sądowymi; inne zobowiązania i wierzytelności rad narodowych i terenowych organów administracji państwowej stopnia wojewódzkiego (art. 36 ust. 3 pkt 3-5).

Zważywszy, że w niniejszej sprawie, zobowiązanie będące przedmiotem regulacji powstało z mocy ustawy uchwalonej przed wejściem w życie ustawy z dnia 27 maja 1990 r. Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym (art.36 ust. 3 pkt 5), uznać trzeba, iż podmiotem odpowiedzialnym będzie Skarb Państwa.

Sąd zobowiązany był zatem na podstawie art. 67 § 2 k.p.c. do ustalenia właściwej jednostki organizacyjnej (statio fisci) Skarbu Państwa, z którą wiąże się dochodzone roszczenie.

Organem wydającym decyzję w niniejszej sprawie było Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w G.. Prezydium Powiatowej Rady Narodowej było organem wykonawczym i zarządzającym władzy państwowej stopnia powiatowego (art. 12 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o terenowych organach jednolitej władzy państwowej (Dz.U. Nr 14, 130 z późn. zm.). Wykonywanie tzw. ustawy o dobrach martwej ręki należało bowiem do kompetencji właściwych rad narodowych i naczelników powiatów.

Z dniem 1 czerwca 1975 r., na podstawie § 2 pkt 19 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 maja 1975 r. w sprawie określenia zadań i uprawnień należących do powiatowych rad narodowych i naczelników powiatów, które przejmują wojewódzkie rady narodowe i wojewodowie (dz. U. 1975, Nr 17, poz. 94) do wojewodów przeszły dotychczasowe zadania i uprawnienia naczelników powiatów wynikające z ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. z 1950 r. Nr 9, poz. 87 i Nr 10, poz. 111, z 1969 r. Nr 13, poz. 95 i z 1974 r. Nr 22, poz. 131). Zadania te obejmowały:

a) wyłączenie od przejęcia na własność Państwa miejsc przeznaczonych do wykonywania kultu religijnego, jak również budynków mieszkalnych stanowiących siedzibę klasztorów, kurii biskupich i arcybiskupich, konsystorz i zarządów innych związków wyznaniowych - choćby budynki te lub miejsca stanowiły część nieruchomości podlegających przejęciu na własność Państwa (art. 2 ust. 2),

b) orzekanie o tym, czy nieruchomość ziemską posiada charakter nieruchomości związku wyznaniowego (art. 4 ust. 4),

c) orzekanie o tym, czy nieruchomości stanowi gospodarstwo rolne proboszcza, oraz o przejściu na własność Państwa nadwyżki gospodarstwa rolnego proboszcza (art. 4 ust. 5).

Pozostałe kompetencje prezydiów powiatowych rad narodowych przeszły, zgodnie z art. 4 ustawy z dnia 2 listopada 1973 r. o zmianie ustawy o radach narodowych (Dz.U. Nr 47, poz. 276 z późn. zm.), na terenowe organy administracji państwowej szczebla wojewódzkiego, a następnie na podstawie art. 53 ust. 1 ustawy z dnia 22 marca 1990 r. o terenowych organach administracji rządowej ogólnej (Dz.U. Nr 21, poz. 123) do właściwości wojewodów. W myśl cytowanego przepisu, do właściwości wojewodów przechodzą określone w przepisach prawa zadania i kompetencje należące dotychczas do wojewódzkich rad narodowych oraz terenowych organów administracji państwowej o właściwości ogólnej i o właściwości szczególnej stopnia wojewódzkiego, jeżeli te zadania i kompetencje nie zostały przekazane, w odrębnych ustawach, organom samorządu terytorialnego lub innym organom.

Jednocześnie art. 65 ust. 1 ustawy z dnia 21 stycznia 2000 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z funkcjonowaniem administracji publicznej (Dz.U. Nr 12, poz.136 ze zm.) stanowi, że w postępowaniach administracyjnych i sądowych, w których stroną jest Skarb Państwa, wynikających z działalności państwowych jednostek organizacyjnych nie mających osobowości prawnej, które: 1) przed dniem 1 stycznia 1999 r. uzyskały osobowość prawną lub zostały zlikwidowane albo 2) z dniem 1 stycznia 1999 r. zostały przejęte przez jednostkę samorządu terytorialnego, Skarb Państwa reprezentuje wojewoda właściwy ze względu na siedzibę jednostki.

Jak wyżej wskazano, Skarb Państwa przejął zobowiązania terenowych organów administracji państwowej. Skoro organem administracji publicznej w województwie jest aktualnie wojewoda, ten podmiot powinien reprezentować Skarb Państwa w postępowaniu dotyczącym zobowiązań, które obciążały terenowe organy administracji państwowej w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 25 stycznia 1958 r. o radach narodowych. Zdaniem Sądu, nie ma podstaw, aby w zakresie roszczenia o zapłatę odszkodowania Skarb Państwa reprezentował w niniejszym postępowaniu Starosta (...), gdyż zgodnie z art. 11 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami, starosta jest organem reprezentującym skarb państwa w sprawach gospodarowania nieruchomościami, z zastrzeżeniem wyjątków wynikających z przepisów niniejszej ustawy oraz odrębnych ustaw.

Wskazać należy, iż stanowisko o właściwości wojewody jako statio fisci Skarbu Państwa w sprawach regulacyjnych zostało zaakceptowane przez Sąd Apelacyjny w Poznaniu w sprawach I ACa 408/14, I ACa 962/14, I ACa 878/15, I ACa 879/15 i Sąd Najwyższy w sprawach II CSK 33/15, IV CSK 90/15.

W ocenie Sądu Starosta (...) jest właściwym statio fisci jeśli chodzi o żądanie zwrotu nieruchomości, które pozostają własnością Skarbu Państwa, jak i odpowiedzialnym za dostarczenie nieruchomości zamiennej. Wniosek taki płynie właśnie z art. 11 u.g.n.

Z kolei udział Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych jako statio fisci Skarbu Państwa odnosi się tylko do żądania przyznania odpowiedniej nieruchomości zamiennej i wynika z art. 34 pkt 8 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. 2011, Nr 12, poz. 59), zgodnie z którym dyrektor regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych reprezentuje Skarb Państwa w sprawach wynikających z postępowania regulacyjnego określonego w ustawach o stosunku Państwa do kościołów i innych związków wyznaniowych w Rzeczypospolitej Polskiej. Z tym że, w ocenie Sądu orzekającego w niniejszej sprawie, legitymacja Skarbu Państwa – Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych aktualizuje się wyłącznie, gdy przedmiotem przejęcia na podstawie tzw. ustawy o dobrach martwej ręki były lasy – art. 2 ustawy o lasach. W przedmiotowej sprawie sytuacja taka nie zachodzi.

Zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 10 maja 1990 r. Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych (Dz. U. 1990, Nr 32, poz. 191 ze zm.), majątek nieruchomy przekazany na własność gmin w trybie tej ustawy, podlegał postępowaniu regulacyjnemu, o którym stanowi art. 61-63 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Interpretacja powyższego przepisu oznacza, że w przypadku, gdy nieruchomość będąca przedmiotem postępowania regulacyjnego stała się w wyniku dokonanej komunalizacji mieniem gminy, gmina mogła być zobowiązana do zwrotu wywłaszczonej

nieruchomości w trybie art. 63 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. Zdaniem Sądu Okręgowego legitymacja bierna służy pozwanej Gminie K. w sprawie niniejszej tylko i wyłącznie w zakresie żądania przywrócenia własności nieruchomości gruntów przejętych przez Skarb Państwa od powódki, a aktualnie stanowiących własność pozwanej. W aktualnym stanie prawnym, nie ma dostatecznych podstaw do przyjęcia dalej idącej odpowiedzialności gminy, tj. za dostarczenie odpowiedniej nieruchomości zamiennej ani za zapłatę odszkodowania.

Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 9 grudnia 2015 r. (II CSK 33/15, Biul. SN 2016/2/10) „Zgodnie z art. 63 ust. 1 ustawy o stosunku Państwa Polskiego do Kościoła Katolickiego regulacja może polegać na przywróceniu kościelnym osobom prawnym własności nieruchomości wymienionych w art. 61 ust. 1 i 2 lub ich części lub, gdyby przywrócenie własności natrafiało na trudne do przewyciężenia przeszkody, na przyznaniu odpowiedniej nieruchomości zamiennej, lub w razie niemożności dokonania regulacji przewidzianych w art. 63 ust. 1 pkt 1 i 2 na przyznaniu odszkodowania ustalonego według przepisów o wywłaszczeniu nieruchomości. Jak wskazał Trybunał Konstytucyjny w uchwale z dnia 24 czerwca 1992 r., W 11/91 (OTK 1992, Nr 1, poz. 18) i Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 27 kwietnia 2012 r., V CSK 207/11 (OSNC-ZD 2012, Nr 3, poz. 69) istotą tego postępowania jest przywrócenie w naturze określonych składników mienia Kościoła (...) (art. 63 ust. 1 pkt 1) albo naprawienie wyrządzonej szkody (art. 63 ust. 1 pkt 2 i 3). Sposoby te są równorzędne i powinny być rozważane w ustawowej kolejności, co oznacza że nie jest dopuszczalne zasądzenie odszkodowania jeżeli istnieje możliwość przywrócenia własności lub przyznania nieruchomości zamiennej. Wskazany porządek zaspakajania roszczeń, determinowany ustawowymi przesłankami, wyznacza pośrednio legitymację bierną w postępowaniu regulacyjnym.”

Na gruncie niniejszej sprawy oznacza to, że legitymację bierną mają Skarb Państwa – Starosta (...), który odpowiada w zakresie przywrócenia własności działek przejętych, a stanowiących obecnie własność Skarbu Państwa i roszczenia o przyznanie nieruchomości zamiennych, Gmina K., które odpowiada w zakresie przywrócenia własności działek przejętych a stanowiących obecnie jej własność, Krajowy Ośrodek (...) (poprzednio (...)), który odpowiada w zakresie roszczenia o przyznanie nieruchomości zamiennych oraz Skarb Państwa – Wojewoda (...), który odpowiada w zakresie roszczenia o odszkodowanie.

Całkowicie chybiony był zarzut pozwanych, że pozostawienie (poręczenie) proboszczowi gospodarstwa rolnego o powierzchni około 9.64.00 ha, czyni roszczenie powódki bezzasadnym, wobec działania Państwa, jak to sugerują pozwani (...) i Skarb Państwa, zgodnie z prawem.

Jak zostało ustalone w przedmiotowej sprawie, protokołem z dnia 21 kwietnia 1951 r., na podstawie ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego, przejęto na rzecz Państwa „nieruchomości dóbr martwej ręki w K., pow. G. należącej do Katolickiego probostwa w K.”, przy czym z ogólnego obszaru 184,9104 ha wyłączono spod przejęcia na Skarb Państwa na kult religijny i do użytku K. Proboszcza w (...), 6451 ha, a ostatecznie na Skarb Państwa przejęto obszar o łącznej powierzchni 175,2653 ha.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 2 grudnia 2015 r. (IV CSK 90/15, LEX nr 2007805) wyjaśnił, że „Z przepisów ustawy z 17 maja 1989 r. wynika, że ustawodawca nie zamierzał zwrócić Kościołowi Katolickiemu wszystkich nieruchomości przejętych na własność Państwa w trybie ustawy z 20 marca 1950 r. Przepisy ustawy z 17 maja 1989 r. dotyczą jedynie części tych gruntów i obejmują dwa przypadki. Pierwszy wynika z art. 60 ust. 1 pkt 2 i nie wiąże się z postępowaniem regulacyjnym, przepis przesądza o nabyciu ex lege własności części gruntów objętych działaniem ustawy z 20 marca 1950 r., w razie spełnienia przesłanek wskazanych w przepisie. Drugi wynika z mającego znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy art. 61 ust. 1 pkt 2, w którym ustawodawca zdecydował, że postępowaniu regulacyjnemu poddane zostają nieruchomości upaństwowione w trybie ustawy z 20 marca 1950 r. jeżeli nie wydzielono z nich należnych gospodarstw proboszczów i, jak należy rozumieć, w zakresie odnoszącym się do gruntu niewydzielonego. Oznacza to, że przywróceniu, w postępowaniu regulacyjnym przed Komisją Majątkową i obecnie w postępowaniu przed sądem, podlega własność tych nieruchomości, które stanowiły gospodarstwa rolne proboszczów i dotyczy to powierzchni poręczanej w ustawie o p.d.m.r. Obszar gospodarstw proboszczów poręczanych przez Państwo, a więc niepodlegających przejęciu, wynikał z art. 4 ust. 2 ustawy o p.d.m.r. - przejęciu podlegała wyłącznie nadwyżka ponad

ustawową granicę. Stwierdzenie, że przejęciu podlegała wyłącznie nadwyżka obszaru ponad granicę określoną w art. 4 ust. 2, czyli obszar ponad 50 ha lub ponad 100 ha jeżeli były to grunty położone na terenie województw (...), (...) i (...) (art. 4 ust. 3 ustawy), czyni nietrafnym stanowisko skarżącego, który dowodzi, że ustawa z 20 marca 1950 r. wyznaczając granicę górną i nie wskazując granicy dolnej poręczanego gospodarstwa rolnego proboszcza, usprawiedliwia wnioskowanie, iż roszczenie z art. 61 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k.k. nie powstaje jeżeli kościelna osoba prawna otrzymała (zatrzymała) z tego gospodarstwa chociażby minimalną powierzchnię. Skarżący wskazywał, że taka sytuacja miała miejsce w sprawie skoro z przejęcia wyłączono areal o powierzchni 0,578 ha i zwrócono 1,93 ha; w ocenie skarżącego skutkowało to brakiem roszczenia regulacyjnego. Nietrafność tego poglądu wobec brzmienia art. 4 ust. 3 ustawy o p.d.m.r. nie budzi wątpliwości. Ponadto skarżący pominął, że art. 61 ust. 1 pkt 2 ustawy z 17 maja 1989 r. stanowi o niewydzieleniu "należnych w myśl ustawy gospodarstw rolnych proboszczów". Ustawa z 20 marca 1950 r. przewidywała wydzielenie (poręczenie) gruntów o powierzchni wyżej wskazanej, ta zatem powierzchnia, to jest 50 ha lub 100 ha była "należna" w myśl ustawy. Niewydzielenie powierzchni należnej uzasadnia roszczenie regulacyjne."

Podzielając w pełni przedstawioną argumentację prawną Sądu Najwyższego, Sąd orzekający w niniejszej sprawie, stanął na stanowisku, że poręczenie proboszczowi powodowej Parafii gospodarstwa rolnego o powierzchni około 3,5 ha (resztę z 9,6451 ha pozostawiono na cele kultu religijnego) nie stanowiło należytego wydzielenia (poręczenia) proboszczowi gospodarstwa rolnego. Zgodnie bowiem z art. 1 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 9, poz. 87 z późn. zm., dalej jako ustawa o p.d.m.r.) wszystkie nieruchomości ziemskie związków wyznaniowych przejmują się na własność Państwa; nie podlegają przejęciu kościelne nieruchomości ziemskie, stanowiące gospodarstwa rolne proboszczów (art. 4 ust. 2 i 3), które Państwo poręcza pełniącym te funkcje duchownym, jako podstawę ich zaopatrzenia. Jak stanowił zaś art. 4 ust. 2 i 3 ustawy o p.d.m.r. gospodarstwami rolnymi proboszczów, które Państwo poręcza tym duchownym na podstawie art. 1 ust. 2, są nieruchomości ziemskie (ust. 1), znajdujące się w posiadaniu proboszczów (choćby były oddane w dzierżawę) w granicach do 50 ha, a na terenie województw: (...), (...) i (...) - do 100 ha; w przypadku, gdy gospodarstwo rolne proboszcza przekracza granicę obszaru, określoną w ust. 2, przejęciu na rzecz Państwa podlega jedynie nadwyżka obszaru ponad tę granicę.

Zatem na terenie województwa (...) Państwo przejmując na własność nieruchomości związków wyznaniowych, miało obowiązek poręczyć duchownym pełniącym funkcje proboszczów gospodarstwa rolne do 100 ha. Przejęciu miała podlegać jedynie nadwyżka obszaru ponad granicę 100 ha. Tymczasem w przedmiotowej sprawie Państwo na podstawie ustawy o p.d.m.r. przejęło na własność nieruchomość ziemską związku wyznaniowego (Katolickiego P. w K.) o powierzchni 175.2653 ha, pozostawiając proboszczowi około 3,5 ha. Niewydzielenie powierzchni należnej uzasadnia zatem roszczenie regulacyjne w całości.

W tym kontekście bezzasadny jest również zarzut pozwanego (...), że przejęcie na podstawie ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o dobrach martwej ręki było zgodne z prawem skoro powódka nie wykazała, że nieruchomości objęte przedmiotem sporu były gospodarstwem rolnym proboszcza lub beneficjum proboszczowskim, a nie nieruchomościami związku wyznaniowego. Zdaniem pozwanej (...), przedmiotowe działki stanowiły nieruchomości ziemskie związku wyznaniowego skoro w protokole przejęcia z 1950 r. wpisano, że właścicielem przejętych nieruchomości było Katolickie probostwo w K..

W wyżej przytoczonym wyroku z dnia 2 grudnia 2015 r. Sąd Najwyższy wskazał, że „(...) w postępowaniu regulacyjnym sąd, nawet gdyby chodziło wyłącznie o przywrócenie własności, ustala czy nieruchomość została przejęta w trybie przepisów ustawy z 1950 r., czy doszło do wydzielenia gospodarstwa rolnego proboszcza. Stwierdzenie, że do wydzielenia należnego gospodarstwa rolnego nie doszło, uzasadnia uwzględnienie żądania w zakresie powierzchni przewidzianej ustawą z 1950 r.”

Ponadto, jak stanowi art. 61 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k., na wniosek kościelnych osób prawnych wszczyna się postępowanie, zwane dalej "postępowaniem regulacyjnym", w przedmiocie przywrócenia im własności upaństwowionych nieruchomości lub ich części przejętych w toku wykonywania ustawy o dobrach martwej ręki, jeżeli nie wydzielono z nich należnych w myśl tej ustawy gospodarstw rolnych proboszczów. Z kolei zaś w samej ustawie o p.d.m.r. w art. 1 ust.

1 wprost jest mowa o tym, że ma ona zastosowanie do wszystkich nieruchomości ziemskich związków wyznaniowych. Skoro ustawę o p.d.m.r. stosowało się do wszystkich nieruchomości ziemskich związków wyznaniowych, a wyłączeniu od przejęcia podlegały kościelne nieruchomości ziemskie, stanowiące gospodarstwa rolne proboszczów, które Państwo poręczało pełniącym te funkcje duchownym, jako podstawę ich zaopatrzenia, to należy wnioskować, że pozostałe przejęte grunty były traktowane jak nieruchomości ziemskie związku wyznaniowego. Zważywszy, że podstawą ich przejęcia były przepisy ustawy o p.d.m.r. to grunty te, niezależnie od tego czy de facto stanowiły czy nie gospodarstwo rolne proboszcza, podlegają regulacji na podstawie art. 61 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k.

Bezasadny okazał się również zarzut Prokuraturii Generalnej RP, że w stosunku do spornej nieruchomości nie została wydana decyzja administracyjna stwierdzająca, że nieruchomość stanowi gospodarstwo rolne proboszcza, które Państwo poręcza duchownemu oraz, że w obecnym stanie prawnym kwestia oceny, czy nieruchomość ziemska związku wyznaniowego stanowiła gospodarstwo rolne proboszcza wyłączona jest z kognicji sądu powszechnego i nie może być przedmiotem oceny w niniejszym postępowaniu, a co za tym idzie występuje tzw. niedopuszczalność drogi sądowej we fragmencie sprawy.

W tej kwestii wypowiedział się Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 2 grudnia 2015 r. (IV CSK 90/15, LEX nr 2007805) stwierdzając „Brak podstaw do przyjęcia, że w postępowaniu regulacyjnym, którego celem jest przywrócenie własności gruntu stanowiącego - w chwili przejęcia nieruchomości na własność Państwa - gospodarstwo rolne proboszcza, strona powinna uzyskać, zgodnie z art. 4 ust. 5 ustawy z 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw i utworzeniu Funduszu Kościelnego, decyzję właściwego ministra stwierdzającego, że nieruchomość stanowi gospodarstwo rolne proboszcza. Postępowanie regulacyjne jest postępowaniem mającym na celu odzyskanie przez kościelne osoby prawne części tych nieruchomości, które objęte działaniem ustawy z 1950 r., zostały przejęte z naruszeniem interesów kościelnej osoby prawnej, nie ma zaś na celu reaktywowania gospodarstwa rolnego proboszcza. Postępowanie regulacyjne nie jest postępowaniem toczącym się na podstawie przepisów ustawy z 1950 r. i dla jej prawidłowego wykonania. Postępowanie regulacyjne jest postępowaniem mającym zadośćuczynić krzywdom, jakich doznał Kościół Katolicki w Polsce w przeszłości, stąd też roszczenia ujęte w art. 63 ustawy z 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej wskazują ich rodzaj, daleko szerszy od li tylko "przywrócenia własności". Stąd też w takim postępowaniu sąd, nawet gdyby chodziło wyłącznie o przywrócenie własności, ustala czy nieruchomość została przejęta w trybie przepisów ustawy z 1950 r., czy doszło do wydzielenia gospodarstwa rolnego proboszcza. Stwierdzenie, że do wydzielenia należącego gospodarstwa rolnego nie doszło, uzasadnia uwzględnienie żądania w zakresie powierzchni przewidzianej ustawą z 1950 r., przy czym istotnie chodzi o rolny charakter tych nieruchomości za czym przemawia treść art. 61 ust. 1 pkt 2 zdanie drugie i trzecie ustawy z 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej.”

Powyższe sprawia, że roszczenie regulacyjne powódki co do samej zasady jest usprawiedliwione i ocenić należy, który ze sposobów regulacji winien mieć w sprawie zastosowanie.

Przechodząc do oceny sposobów regulacji przypomnieć trzeba, że powodowa Parafia w niniejszym postępowaniu zgłosiła trzy żądania przewidziane w art. 63 ustawy z dnia 17 maja 1989 r.:

1. przyznania od pozwanej (...) - Oddział Terenowy w P. na jej rzecz odpowiednich nieruchomości zamiennych, w zamian za nieruchomości przejęte przez Skarb Państwa zapisane w księdze wieczystej numer (...) Sądu Rejonowego w Gostyniu, stanowiące obecnie działki wymienione w załączonych do pozwu wykazach zmian danych ewidencyjnych – synchronizacyjnych numer 1 i 3, o powierzchni łącznie 156,0113 (stan nowy),

ewentualnie

2. przywrócenia powódce własności nieruchomości opisanych w pkt 1,

ewentualnie

3. zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa – Starosty (...) na rzecz powódki kwoty 1.000.000 zł tytułem odszkodowania za nieruchomości opisane w pkt 1 pozwu.

We wniosku o wszczęcie postępowania regulacyjnego, powódka domagała się przywrócenia prawa własności nieruchomości – działki o pow. 3,95 ha oraz przyznania nieruchomości zamiennej w zamian za działki rolników indywidualnych, a wniosek dotyczył wszystkich przejętych gruntów.

Z tej okoliczności pozwany Skarb Państwa wyprowadzał wniosek o wygaśnięciu roszczenia o odszkodowanie.

Zarzut pozwanego jest chybiony.

Art. 63 ust. 1 u.s.p.k. w punktach od 1 do 3 wskazuje na możliwe sposoby regulacji. Stanowi on, że regulacja może polegać na:

- 1) przywróceniu kościelnym osobom prawnym własności nieruchomości wymienionych w art. 61 ust. 1 i 2 lub ich części,
- 2) przyznaniu odpowiedniej nieruchomości zamiennej, gdyby przywrócenie własności natrafiło na trudne do przewyciężenia przeszkody,
- 3) przyznaniu odszkodowania ustalonego według przepisów o wywłaszczaniu nieruchomości, w razie niemożności dokonania regulacji przewidzianych w pkt 1 i 2.

Charakter prawny roszczeń przewidzianych w postępowaniu regulacyjnym był przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego, który w wyroku z dnia 4 grudnia 2008 r. (I CSK 214/08, OSNC-ZD 2009/C/80) wskazał, że przepisy ustawy z dnia 17 maja 1989 r. (art. 61 – 64) przewidują trzy zasadnicze kategorie roszczeń „regulujących”, określonych w art.63 ust.1 pkt 1-3 oraz sekwencję ich dochodzenia, według której w razie niemożności przywrócenia własności nieruchomości lub przyznania odpowiedniej nieruchomości zamiennej możliwe jest uwzględnienie roszczenia o odszkodowanie.

W wyroku z dnia 27 kwietnia 2012 r. (V CSK 207/11, OSNC-ZD 2012/C/69) Sąd Najwyższy podniósł natomiast, że sformułowania ustawy w omawianym zakresie są nieprecyzyjne w zakresie charakteru roszczenia, z jakim do sądu mogła wystąpić kościelna osoba prawna w razie niezgodnienia orzeczenia przed Komisją Majątkową, bowiem ustawa ta posługiwała się terminem „zasądzenie roszczenia”. Sąd Najwyższy w powołanym orzeczeniu wyraził pogląd, że jedynym roszczeniem, z jakim kościelna osoba prawna mogła wystąpić do sądu, było roszczenie o przeprowadzenie postępowania zgodnie z art. 63 ustawy, które ma charakter roszczenia o ukształtowanie prawa, a nie o zasądzenie. Z tego względu, zdaniem Sądu Najwyższego, wystarczające dla możliwości rozważania kolejno całej sekwencji powyższych roszczeń przez sąd, było zgłoszenie w procesie sądowym podstawowego z nich, tj. żądania przywrócenia własności nieruchomości. Ze stanowiska Sądu Najwyższego wynika, że ewentualne ustalenie w procesie cywilnym przez sąd, iż przywrócenie to napotyka na trudne do przewyciężenia przeszkody, uruchamia konieczność rozważenia kolejno pozostałych sposobów naprawienia szkody. Na tle tych uwag Sąd Najwyższy wypowiedział tezę, że w postępowaniu cywilnym wszczętym na podstawie art. 64 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. (którego odpowiednikiem obecnie jest art. 4 ustawy zmieniającej, zawierający analogiczną regulację), nie ma zastosowania zakaz orzekania ponad żądanie, bowiem w przeciwnym wypadku doszłoby do zaprzeczenia celu, jakiemu służyć miało postępowanie regulacyjne.

Dlatego też należy stwierdzić, że powódka nie zgłosiła w sprawie żądań ewentualnych, a wytoczyła jedno powództwo obejmujące tzw. roszczenie regulacyjne co do dwóch nieruchomości, które może być zaspokojone na trzy przewidziane w u.s.pk. sposoby.

Powołując się na powyższy wyrok z 27 kwietnia 2012 r. i uchwałę Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 czerwca 1992 r., W 11/91 (OTK 1992, Nr 1, poz. 18) Sąd Najwyższy w uzasadnieniu powoływanego już wyroku z dnia

9 grudnia 2015 r. (II CSK 33/15) wskazał, że „istotą postępowania regulacyjnego jest przywrócenie w naturze określonych składników mienia Kościoła Katolickiego (art. 63 ust. 1 pkt 1) albo naprawienie wyrządzonej szkody (art. 63 ust. 1 pkt 2 i 3). Sposoby te są równorzędne i powinny być rozważane w ustawowej kolejności, co oznacza że nie jest dopuszczalne zasądzenie odszkodowania jeżeli istnieje możliwość przywrócenia własności lub przyznania nieruchomości zamiennych.”.

Powódka w niniejszej sprawie domagała się przyznania nieruchomości zamiennych, ewentualnie przywrócenia własności nieruchomości, ewentualnie zapłaty odszkodowania. Sąd kierując się tym, że postępowanie regulacyjne jest postępowaniem mającym zadośćuczynić krzywdom, jakich doznał Kościół Katolicki w Polsce w przeszłości, stanął na stanowisku, że samo zgłoszenie żądania dokonania regulacji na podstawie art. 63 ust. 1 pkt. 1 – 3 w zw. z art. 61 ust. 1 pkt 2, 6 oraz 7 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej w odniesieniu do konkretnie oznaczonych nieruchomości jest skutecznie zgłoszonym roszczeniem regulacyjnym.

Ponownie kierując się celem postępowania regulacyjnego, Sąd uznał, że do skutecznego zgłoszenia roszczenia o przeprowadzenie postępowania regulacyjnego przed sądem powszechnym wystarczające było samo zainicjowanie postępowania regulacyjnego przed Komisją Majątkową poprzez określenie przez wnioskodawcę we wnioskach nieruchomości znacjonalizowanych, których wniosek dotyczy oraz wyartykułowanie żądania przeprowadzenia w stosunku do tychże nieruchomości postępowania regulacyjnego czy to w formie przywrócenia własności, czy przyznania nieruchomości zamiennych czy zapłaty odszkodowania. Z tych względów Sąd nie podzielił zarzutu pozwanych, że wobec niezachowania tożsamości rodzajowej roszczeń w postępowaniu sądowym w stosunku do żądań zgłoszonych w postępowaniu przed Komisją Majątkową, roszczenia powódki o przywrócenie własności nieruchomości wygasły.

Odnosząc się jeszcze do zasady odpowiedzialności pozwanych należy wskazać, że grunty, których dotyczył wniosek o wszczęcie postępowania regulacyjnego, zostały powodowej Parafii odebrane na podstawie ustawy o p.d.m.r. z 1950 r., o czym wprost jest mowa w protokole przejęcia z dnia 21 kwietnia 1951 r. Dlatego też zachodzi podstawa prawna do regulacji spraw majątkowych powodowej Parafii co do gruntów objętych wnioskiem o wszczęcie postępowania regulacyjnego i pozwem w niniejszej sprawie na podstawie art. 61 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k.

Jednakże, co sygnalizowała powódka już w pozwie, w toku postępowania przed Komisją Majątkową roszczenia powódki zostały częściowo zaspokojone poprzez przyznanie na mocy ugody z dnia 5 lutego 1999 r. nieruchomości zamiennych o wartości 4.268.104 zł oraz na mocy ugody z dnia 12 maja 2000 r. nieruchomości zamiennych o wartości 1.338.587 zł. Ani z treści ugód ani w drodze wykładni oświadczeń woli składanych przez uczestników postępowania regulacyjnego w toku postępowania przed Komisją Majątkową nie sposób przy tym ustalić za jakie konkretnie nieruchomości zostały przyznane nieruchomości zamienne.

Dla ustalenia zatem niezaspokojonej części roszczenia regulacyjnego powódki słuszne było zastosowanie metody wartościowej tj. porównanie jakiej wartości grunty zostały przejęte na Skarb Państwa protokołem przejęcia z dnia 21 kwietnia 1951 r. oraz jakiej wartości grunty otrzymała powódka w toku postępowania regulacyjnego. Taką zresztą metodę rozliczenia roszczenia powódki proponowały strony niniejszego procesu (powódka i Skarb Państwa na rozprawie w dniu 30 października 2012 r. k. 416; powódka na rozprawie w dniu 10 marca 2015 r. k. 711). Zaspokojenie roszczeń powódki metodą wartościową było również zamiarem Komisji Majątkowej pod koniec postępowania regulacyjnego, na etapie gdy strony nie mogły już wypracować zgodnych stanowisk co do nieruchomości zamiennych.

Przyjęcie kryterium obszarowego nie spełniałoby celów regulacji tj. zadośćuczynienia krzywdom Parafii wyrządzonym przez państwo komunistyczne.

Z kolei oszacowanie według tych samych kryteriów wartości gruntów przejętych i przekazanych jako nieruchomości zamienne oddaje obraz szkody jaką poniosła powódka wskutek bezprawnego przejęcia stanowiących jej własność gruntów.

Skoro w sprawie ustalono, że w toku postępowania regulacyjnego przed Komisją Majątkową przyznano powódce nieruchomości zamienne o wartości 5.606.691 zł, a wartość gruntów przejętych od powódki na rzecz Skarbu Państwa na podstawie ustawy o dobrach martwej ręki wynosiła 13.142.516 i różnica wynosi 7.535.825 zł, to w blisko połowie pozostało niezaspokojone roszczenie regulacyjne powódki.

W kontekście sposobu dokonania regulacji w powyżej ustalonym zakresie przypomnieć należy, że zgodnie z art. 63 ust. 1 u.s.p.k. regulacja może polegać na:

- 1) przywróceniu kościelnym osobom prawnym własności nieruchomości wymienionych w art. 61 ust. 1 i 2 lub ich części;
- 2) przyznaniu odpowiedniej nieruchomości zamiennej, gdyby przywrócenie własności natrafiało na trudne do przezwyciężenia przeszkody;
- 3) przyznaniu odszkodowania ustalonego według przepisów o wywłaszczaniu nieruchomości, w razie niemożności dokonania regulacji przewidzianych w pkt 1 i 2.

Jak już było wskazane wyżej, sposoby te są równorzędne i powinny być rozważane w ustawowej kolejności, co oznacza, że nie jest dopuszczalne zasądzenie odszkodowania, jeżeli istnieje możliwość przywrócenia własności lub przyznania nieruchomości zamiennej.

Ustalony w sprawie stan faktyczny, zdaniem Sądu dał podstawy do uwzględnienia roszczenia regulacyjnego wyłącznie poprzez zasądzenie odszkodowania.

Przywrócenie własności mogło być rozważane w stosunku do działek stanowiących obecnie własność (...), Skarbu Państwa bądź Gminy K..

Regulacja, jak stanowi art. 61 ust. 4 pkt 3 u.s.p.k., nie może naruszać praw nabytych przez niepaństwowe osoby trzecie, w szczególności przez inne kościoły i związki wyznaniowe oraz rolników indywidualnych. Prawa osób trzecich, o których tutaj mowa, obejmują zarówno prawa o charakterze rzeczowym, np. własność czy użytkowanie wieczyste, jak i prawa o charakterze obligacyjnym, np. najem albo dzierżawę. Należy zauważyć, że prawa obligacyjne co do zasady nie sprzeciwiają się przywróceniu własności (por. Bartosz Rakoczy, Komentarz do art.61 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, e-LEX).

Stanowiąca własność Skarbu Państwa działka o numerze (...) jest w trwałym zarządzie Wojewódzkiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych. Przywrócenie jej własności na rzecz powódki naruszałby zatem prawa nabyte przez niepaństwowe osoby trzecie.

Działki stanowiące własność Gminy K. o numerach 1312/2, 1315/1 i 1325/5 są w użytkowaniu wieczystym osób fizycznych.

W myśl art. 13 ust. 2 powołanej już ustawy z dnia 10 maja 1990 r. Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych w postępowaniu regulacyjnym co do majątku nieruchomego przekazanego na własność gminy w trybie tejże ustawy, przepisu art. 61 ust. 4 pkt 3 u.s.p.k. nie stosuje się. Oznacza to, że w stosunku do nieruchomości mienia komunalnego - w omawianej sprawie mienia stanowiącego obecnie własność Gminy K. - nie zachodzi wyłączenie, że regulacja nie może naruszać praw nabytych przez niepaństwowe osoby trzecie, w szczególności przez inne kościoły i związki wyznaniowe oraz rolników indywidualnych, a tym samym dochodzi do wyłączenia ochrony gminy (por. Strus Zbigniew, PS.1998.3.3, Postępowanie regulacyjne a ochrona praw osób trzecich Teza nr 4, LEX nr 14265/4).

Jednakże, w ocenie Sądu, w przypadku działek komunalnych obciążonych prawem użytkowania wieczystego zachodzą przeszkody, o których mowa w art. 63 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k.

Po pierwsze przywrócenie własności tych działek na rzecz powódki wiązałoby się z wygaśnięciem prawa użytkowania wieczystego ustanowionego na rzecz użytkowników wieczystych. Po drugie stojąc w sprzeczności z rękojmią wiary publicznej ksiąg wieczystych mogłoby rodzić odpowiedzialność odszkodowawczą po stronie Gminy względem użytkowników wieczystych, a następnie Skarbu Państwa względem Gminy (od Skarbu Państwa bowiem Gmina przejęła własność tych gruntów). Jak zaś wyjaśnił Sąd Apelacyjny w Poznaniu w wyroku z dnia 26 maja 2011 r. (I ACa 356/11, LEX nr 898644) „(...) jeżeli chodzi o "przywrócenie kościelnym osobom prawnym własności" ustawodawca wykluczył ją, gdyby restytucja natrafiała na "trudne do przewyciężenia przeszkody". Użyte określenie w ustawie nie zostało zdefiniowane. Przyjąć należy, że chodzi tu o takie sytuacje, gdy nieruchomości obciążona jest prawami osób trzecich, nastąpiło już takie gospodarcze wykorzystanie nieruchomości, że restytucja wiązałaby się z koniecznością rozliczeń lub rozdziłaby spory z tym związane.”.

Jak zostało ustalone w sprawie, działki o numerach: 1317/8, o pow. 0,0516 ha, 1317/10 o pow. 0,0479 ha, 1317/12 o pow. 0,0484 ha, 1317/14 o pow. 0,0476 ha, 1337, o pow. 0,2510 ha, 1308 o pow. 0,0134 ha, 1309/5 o pow. 0,0567 ha, 1310 o pow. 0,0377 ha, 1320/1 o pow. 0,1349 ha, 1325/2 o pow. 0,0065 ha, 1326/2 o pow. 0,0067 ha, 1327/2 o pow. 0,0070 ha, 1328/2 o pow. 0,0131 ha, 1329/2 o pow. 0,0052 ha, 1330/2 o pow. 0,0063 ha, 1331/2 o pow. 0,0253 ha i 1333/1 o pow. 0,0038 ha - stanowiące własność Gminy K. oraz działki o numerach: 1253 o pow. 0,0678 ha, 1311/3 o pow. 0,0630 ha, 1312/4 o pow. 0,0990 ha, 1313/3 o pow. 0,0560 ha, 1314/2 o pow. 0,0512 ha, 1316/1 o pow. 0,0472 ha i 1324/2 o pow. 0,0065 ha - stanowiące własność Skarbu Państwa, to w większości tereny dróg osiedla mieszkaniowego domów jednorodzinnych. Część działek jest zagospodarowana przez osoby prywatne jako tereny ogródków przydomowych. W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego działki o numerach 1337, 1308, 1320/1, 1325/2, 1326/2, 1327/2, 1328/2, 1329/2, 1330/2 i 1333/1 oznaczone są symbolem Kd-D (tereny dróg dojazdowych), działki o numerach 1309/5, 1311/3, 1312/4, 1313/3, 1314/2 i 1316/1 symbolem MN (tereny zabudowy mieszkaniowej rodzinnej), działka o numerze (...) symbolem WS (tereny wód powierzchniowych), działka o numerze (...) symbolem R (tereny rolnicze) i działki o numerach 1317/8, 1317/10, 1317/12 i 1317/14 symbolem ZP (tereny zieleni urządzonej). Działki nr 1317/8, 1317/10, 1317/12 i 1317/14 stanowią pas zieleni biegnący wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 434 na odcinku stanowiącym obwodnicę miasta K., bez dostępu do drogi publicznej. Działka nr 1309/5 jakkolwiek w m.p.z.p. Gminy K. przeznaczona jest pod zabudowę mieszkaniową, nie została dotychczas zabudowana ze względu na pobudowane na niej urządzenia służące do doprowadzania gazu i energii elektrycznej. Co do działki numer (...), o pow. 1,2018 ha, dla której prowadzona jest obecnie KW nr (...), a której właścicielem jest Gmina K., ustalone zostało, że stanowi teren produkcji rolnej, w m.p.z.p. Gminy K. przeznaczona jest pod zabudowę mieszkaniową, ale nie została dotychczas zabudowana ze względu na pobudowane na niej urządzenia służące do doprowadzania gazu i energii elektrycznej.

W konsekwencji co do działek o numerach 1337, 1308, 1320/1, 1325/2, 1326/2, 1327/2, 1328/2, 1329/2, 1330/2 i 1333/1 (Kd-D tereny dróg dojazdowych) Sąd uznał, że stanowią one część dróg publicznych i przywrócenie ich własności nie jest możliwe albowiem trafia na trudne do przewyciężenia przeszkody w rozumieniu art. 63 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k. Przywrócenie własności może bowiem dotyczyć wyłącznie gruntów, które mogą być przedmiotem obrotu i co do których ze względów prawnych podmiotem własności może być Parafia. Zgodnie zaś z art. 2a ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (t.j. Dz.U.2016.1440) podmiotem własności dróg krajowych może być wyłącznie Skarb Państwa, a dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych właściwy samorząd województwa, powiatu lub gminy. Ponadto należy również odwołać się do argumentu celu postępowania regulacyjnego tj. zadośćuczynienia krzywdom związanym z odebraniem majątku Parafii. Powódce na podstawie ustawy o p.d.m.r. odebrano grunty o charakterze rolnym, tworzące zwarty areal i w zasadzie jednorodnie wykorzystywane. Na skutek przekształceń własnościowych i geodezyjnych obecnie przedmiotem przywrócenia własności ze względu na podmiot będący właścicielem (Skarb Państwa bądź Gmina K.) mogą być poszczególne, wydzielone z większych obszarów niewielkie bądź co do kształtu nietypowe działki gruntu o innym przeznaczeniu – pod drogi. Przywrócenie własności tych gruntów nie spełniałoby celu regulacji i w tym znaczeniu natrafia na trudne do przewyciężenia przeszkody.

Co do działek 1309/5, 1311/3, 1312/4, 1313/3, 1314/2 i 1316/1 (MN tereny zabudowy mieszkaniowej rodzinnej) Sąd uznał, że przywrócenie ich własności nie jest możliwe albowiem trafia na trudne do przewyciężenia przeszkody w

rozumieniu art. 63 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k. również ze względu na cel regulacji. Działki te jakkolwiek położone w terenie zabudowy mieszkaniowej, stanowią w znacznej mierze małe fragmenty gruntu do 600 m⁽²⁾, rozrzucone po obszarze dawnej parceli 1129/31. Z kolei działki 1309/5 i 236/43 nie zostały dotychczas zabudowane ze względu na pobudowane na nich urządzenia służące do doprowadzania gazu i energii elektrycznej.

Przywrócenie na rzecz powódki własności działki o numerze (...), pow. 0,0377 ha (WS tereny wód powierzchniowych), działki o numerze (...), o pow. 0,0678 ha (R tereny rolnicze) oraz działek 1317/8, 1317/10, 1317/12 i 1317/14 (ZP tereny zieleni urządzonej), stanowiących pas zieleni biegnący wzdłuż drogi wojewódzkiej nr (...) na odcinku stanowiącym obwodnicę miasta K., bez dostępu do drogi publicznej, nie spełniałoby celu regulacji i w tym znaczeniu natrafia na trudne do przewyciężenia przeszkody. Zgodzić się należy ze stanowiskiem powódki, że z uwagi na przeznaczenie tych nieruchomości i ich powierzchnię, miałyby ona ograniczone możliwości ich wykorzystania, a tym samym cel regulacji nie zostałby osiągnięty.

Podobne uwagi o niezgodności z celami postępowania regulacyjnego należy odnieść do działki numer (...) o pow. 0,2800 ha, 380 o pow. 0,2800 ha, 327 o pow. 0,0900 ha, 339 o pow. 0,3600 ha, 345 o pow. 0,0459 ha, 347 o pow. 0,2200 ha, 356 o pow. 0,2200, 684 o pow. 0,4100 ha, 691 o pow. 0,3700 ha, 658 o pow. 0,0400 ha, 660 o pow. 0,0500 ha, 655 o pow. 0,0400 ha i 656 o pow. 0,0100 ha ha, których właścicielem jest obecnie Gmina K., stanowiących tereny dróg polnych zlokalizowanych na terenach produkcji rolnej oraz częściowo stanowiących tereny rowów melioracyjnych na tych obszarach., których właścicielem jest obecnie Gmina K., stanowią tereny dróg polnych zlokalizowanych na terenach produkcji rolnej.

Tak samo rzecz się ma z działką o numerze (...), o pow. 0,1700 ha, stanowiącą własność Gminy K., a będącą terenem drogi polnej zlokalizowanej na obszarze łąk.

Działka numer (...), o pow. 0,2093 ha, dla której prowadzona jest obecnie KW nr (...), a której właścicielem jest Gmina K., stanowi teren produkcji rolnej. Działka nr 669/1 stanowi wąski pasek użytku rolnego w obrębie wsi Ż.. Przywrócenie własności działki rolnej o powierzchni niewiele ponad 2000 m² mija się z celem postępowania regulacyjnego, którym jest zadośćuczynienie krzywdom związanym z odebraniem majątku Parafii. Byłaby to nieruchomość, która w zasadzie nie mogłaby być wykorzystywana zgodnie ze społeczno – gospodarczym przeznaczeniem prawa. W tym sensie przywrócenie jej własności na rzecz powódki trafia na trudne do przewyciężenia przeszkody w rozumieniu art. 63 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k.

Co do działek o numerach 1317/7 o pow. 0,0207 ha, 1317/9 o pow. 0,0200 ha, 1317/11 o pow. 0,0196 ha, 1317/13 o pow. 0,2140 ha i 1317/15 o pow. 0,0240 ha, stanowiących własność Województwa (...), w ewidencji gruntów oznaczonych jako drogi, brak jest podstaw prawnych do zobowiązania Województwa do ich zwrotu. Nawet gdyby takowych się dopatrzyć, to przywrócenie własności tych działek na rzecz powódki trafia na trudne do przewyciężenia przeszkody w rozumieniu art. 63 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k. ze względów, o których wyżej była mowa w odniesieniu do działek oznaczonych symbolem Kd-D.

Pozostałe działki z kw nr (...) stanowią obecnie własność osób fizycznych, a tym samym nie ma możliwości zaspokojenia roszczenia powódki poprzez przywrócenie ich własności na rzecz powódki.

Wobec powyższego, obowiązkiem Sądu stało się rozważenie możliwości przeniesienia na rzecz powódki prawa własności odpowiednich nieruchomości zamiennych.

Mając na względzie wskazania zawarte w wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 26 maja 2011 r. (IACa 356/11, LEX nr 898644), Sąd wezwał pełnomocnika pozwanej (...) i Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej do wskazania nieruchomości zamiennych, które mogłyby ewentualnie być przyznane powódce w zamian za przejęte grunty – pod rygorem uznania, że (...) i Skarb Państwa takimi nieruchomościami nie dysponują. Pozwana (...) wskazała, że nie posiada takich nieruchomości. Zaś Prokuratoria jako nieruchomość zamienną w zamian za grunty przejęte od powódki i dotychczas nieuregulowane wskazała działkę oznaczoną geodezyjnie numerem 1766, o pow.

0,923 ha, położoną w K. przy ul. (...), dla której Sąd Rejonowy w Gostyniu prowadzi kw nr (...). Jak zostało ustalone w sprawie, działka ta nie stanowi nieruchomości podobnej w rozumieniu art. 4 pkt 16 ustawy o gospodarce nieruchomościami, a na zaproponowanym gruncie mieści się obecnie Komisariat Policji w K..

Kwestią wskazania nieruchomości zamiennych zajął się Sąd Apelacyjny w Poznaniu w uzasadnieniu wyroku z dnia 16 lipca 2014 r. (I ACa 408/14, LEX nr 1506280) uznając, że niedopuszczalna, jako sprzeczna z celami postępowania regulacyjnego, jest wykładnia art. 63 u.s.p.k. zmierzająca do uznania, że o ile uprawniony nie wskaże, i to skutecznie, nieruchomości zamiennych, która mogłaby być mu przyznana na podstawie art. 63 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k., to tym samym niedopuszczalne jest przeprowadzenie regulacji przez przyznanie odszkodowania, o jakim mowa w art. 63 ust. 1 pkt 3 u.s.p.k. Dalej Sąd Apelacyjny stwierdził, że „W rzeczywistości uprawniony nie jest w stanie ustalić i wskazać nieruchomości, które mogłyby spełniać dokładnie parametry wymagane dla nieruchomości zamiennych. W praktyce zatem wykonanie regulacji w ten sposób wymagać będzie zawsze odpowiedniej kooperacji wszystkich uczestników postępowania regulacyjnego. Jakkolwiek rzeczywiście wydaje się to być sprzeczne z istotą kontradyktoryjnego procesu cywilnego, to jest jednak prostą konsekwencją takiego a nie innego ukształtowania postępowania regulacyjnego, które w intencji ustawodawcy miało mieć, co do zasady, charakter koncyliacyjny i kończyć się zawarciem ugody przed Komisją Majątkową.”.

Powódka ze względów oczywistych nie posiada informacji o zasobie gruntów pozwanych (...) i Skarbu Państwa, aczkolwiek podjęła w toku procesu na zarządzenie Sądu próbę ustalenia nieruchomości zamiennych, zatem analizie w niniejszej sprawie podlegał wyłącznie grunt wskazany przez Skarb Państwa jako nieruchomości zamienne.

Sama ustawa o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej nie definiuje pojęcia nieruchomości zamiennych.

Uchylone wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 czerwca 2011 r. rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 1990 r. w sprawie wyłączenia nieruchomości zamiennych lub nakładania obowiązku zapłaty odszkodowania na rzecz kościelnych osób prawnych (Dz.U.1991.1.2) wydane na podstawie art. 63 ust. 9 u.s.p.k. w § 1 wskazywało, że jako nieruchomości zamienne, o których mowa w art. 63 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 29, poz. 154 oraz z 1990 r. Nr 51, poz. 297, Nr 55, poz. 321 i Nr 86, poz. 504) zwanej dalej "ustawą", mogą być przyznawane nieruchomości wyłączone z mienia państwowych jednostek organizacyjnych lub mienia gmin, w których władaniu lub na których terenie znajdują się nieruchomości będące przedmiotem postępowania regulacyjnego. Dalej zatem nie wyjaśniało jak należy rozumieć nieruchomości zamienne.

Pojęciem nieruchomości zamiennych posługuje się ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U.2015.1774 j.t. ze zm. dalej jako u.g.n.) w art. 114, w którym mowa jest o możliwości zaoferowania w trakcie rokowań w toku postępowania wywłaszczeniowego nieruchomości zamiennych. Przy czym sama ustawa legalnej definicji nieruchomości zamiennych nie zawiera. W art. 4 pkt 16 u.g.n. mowa jest jedynie o nieruchomości podobnej, przez którą należy rozumieć nieruchomość, która jest porównywalna z nieruchomością stanowiącą przedmiot wyceny, ze względu na położenie, stan prawny, przeznaczenie, sposób korzystania oraz inne cechy wpływające na jej wartość.

W ocenie Sądu, dla ustalenia czy wskazana przez pozwany Skarb Państwa nieruchomość stanowi nieruchomość zamienną w rozumieniu art. 63 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k. należy posłużyć się definicją nieruchomości podobnej z art. 4 ust. 16 u.g.n. Celem bowiem postępowania regulacyjnego poprzez przyznanie kościelnej sobie prawnej odpowiedniej nieruchomości zamiennych jest przyznanie nieruchomości porównywalnej z nieruchomością przejętą przez państwo, ze względu na położenie, stan prawny, przeznaczenie, sposób korzystania oraz inne cechy wpływające na jej wartość.

Ustalenia faktyczne w tym zakresie Sąd oparł na opinii biegłego rzeczoznawcy majątkowego, który stwierdził, że nieruchomość zaproponowana przez Skarb Państwa nie stanowi nieruchomości podobnej w rozumieniu art. 4 pkt 16 u.g.n. do nieruchomości z dawnych ksiąg wieczystych nr (...), objętych przedmiotem niniejszego postępowania.

Uznając zatem, że dokonanie regulacji przewidzianych w art. 63 ust. 1 pkt 1 i 2 u.s.p.k. nie jest możliwe, Sąd przeszedł do oceny trzeciego sposobu regulacji przewidzianego w art. 63 ust. 1 pkt 3 u.s.p.k. tj. przyznania odszkodowania ustalonego według przepisów o wywłaszczaniu nieruchomości. Po stronie powódki zaktualizowało się bowiem roszczenie odszkodowawcze przewidziane w art. 63 ust. 1 pkt 3 u.s.p.k., którego adresatem jest Skarb Państwa reprezentowany przez Wojewodę (...).

Na wstępie należy wyjaśnić kwestię przyznania odszkodowania ustalonego według przepisów o wywłaszczaniu nieruchomości.

W tym zakresie Sąd nie zgodził się z poglądem pozwanych (...) i Skarbu Państwa prezentowanym w podobnym sprawach, że ustalenie odszkodowania powinno nastąpić według zasad określonych w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U.2015.1774 j.t. ze zm. dalej jako u.g.n.), w szczególności zgodnie z art. 130 u.g.n.

Skarb Państwa w sprawach tzw. roszczeń regulacyjnych staje na stanowisku, że przeznaczenie nieruchomości należy oceniać według daty faktycznego przejścia nieruchomości przez Skarb Państwa, względnie daty przejścia na rzecz Skarbu Państwa własności przedmiotowej nieruchomości (a bezsporne jest, że nieruchomość miała wówczas charakter rolny), zarzucając jednocześnie niekonstytucyjność § 52 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 września 2004 r. w sprawie wyceny nieruchomości i sporządzania operatu szacunkowego (D.U nr 207, poz. 2109 ze zmianami). Zgodnie z powołanym zapisem rozporządzenia, przy określaniu wartości nieruchomości na potrzeby regulacji spraw majątkowych kościelnych osób prawnych i związków wyznaniowych dla ustalenia odszkodowania przyjmuje się stan nieruchomości z dnia utraty praw przez kościelną osobę prawną, a ceny i przeznaczenie nieruchomości – z dnia ustalania odszkodowania. Biegły dokonując wyceny w niniejszej sprawie uwzględnił - stosownie do zapisów powołanego rozporządzenia - aktualne przeznaczenie nieruchomości.

Sąd nie podziela poglądu pozwanego Skarbu Państwa (reprezentowanego w innych sprawach) o niekonstytucyjności cytowanego przepisu rozporządzenia, w szczególności z uwagi na przekroczenie granic delegacji. Kwestię tę szeroko opisał Sąd Okręgowy w Poznaniu w uzasadnieniu wyroku z dnia 20 stycznia 2015 r. w sprawie XII C 1483/11 wyjaśniając, co następuje.

„Zdaniem pozwanego Skarbu Państwa kwestionowany przepis dotyczy problematyki odszkodowawczej, nie zaś rodzajów, metod i technik wyceny, czy też sposobu określenia wartości nieruchomości. Jak wynika z art. 159 u.g.n., ustawa zawiera upoważnienie dla Rady Ministrów do uregulowania w drodze rozporządzenia m.in. sposobów określenia wartości nieruchomości przy uwzględnieniu sposobu określenia wartości nieruchomości dla różnych celów. Z § 1 rozporządzenia wynika natomiast, że określa ono m.in. sposoby określenia wartości nieruchomości dla różnych celów. Zestawiając te przepisy nie sposób dopatrzeć się jakiegokolwiek przekroczenia delegacji ustawowej. Idąc dalej stwierdzić trzeba, że nie jest sprzeczne z u.g.n ani Konstytucją RP takie uregulowanie sposobu ustalania odszkodowania w tzw. postępowaniach regulacyjnych, że przy sporządzaniu operatu bierze się pod uwagę przeznaczenie nieruchomości z daty ustalania odszkodowania. Zważyć bowiem trzeba, że ustawodawca skonstruował w ustawie jedno roszczenie regulacyjne przysługujące kościelnej osobie prawnej, które może być zaspokojone na trzy nierównorzędne sposoby – podstawowym sposobem regulacji jest zaś przywrócenie własności nieruchomości. Gdyby zatem można było, m.in. w sprawie niniejszej, zastosować pierwszy sposób regulacji, to powódka otrzymałaby nieruchomości z aktualnym ich przeznaczeniem. Skoro tak, to odszkodowanie winno uwzględniać również aktualne przeznaczenie nieruchomości.

Gdyby nawet teoretycznie założyć, iż koncepcja pozwanego Skarbu Państwa co do niekonstytucyjności dyskutowanego rozporządzenia jest słuszna, to i tak uznać należałoby, że przy wycenie nieruchomości na potrzeby postępowań regulacyjnych należy uwzględniać przeznaczenie nieruchomości z daty ustalania odszkodowania.

Obecnie obowiązujące przepisy (w tym omawiane rozporządzenie w sprawie wyceny nieruchomości) nie określają szczegółowo momentu, z którego należy uwzględniać przeznaczenie nieruchomości (a także jej stan i ceny) dla

wszystkich możliwych przypadków ustalania odszkodowań. Przykładowo w rozporządzeniu brak szczegółowych wytycznych dotyczących dat stanu nieruchomości, przeznaczenia i cen dla celu ustalenia odszkodowań za nieruchomości przejęte na rzecz Skarbu Państwa z naruszeniem prawa na cele reformy rolnej, których nie można zwrócić w naturze ze względu na nieodwracalne skutki prawne. Rzeczoznawcy majątkowi i Sądy są zatem zobligowani do określenia tych dat w tego rodzaju sprawach.

Stan prawny nieruchomości to ogół praw zarówno o charakterze rzeczowym jak i obligacyjnym przysługujących w stosunku do danej nieruchomości. Pod rządami ustawy o gospodarce nieruchomościami sprzed nowelizacji we wrześniu 2004 r. nie było wątpliwości co do daty ustalenia przeznaczenia przy szacowaniu nieruchomości. Przeznaczenie nieruchomości było elementem stanu. Jeśli w przepisie prawnym dotyczącym procedury wyceny nie była podana data stanu mogły być wątpliwości co do tej daty. Jeśli jednak była ona podana wprost, to odnosiła się także do przeznaczenia. Wyodrębnienie w ustawie o gospodarce nieruchomościami przeznaczenia nieruchomości z czynników analizowanych w ramach stanu nieruchomości było zabiegiem celowym, które dla konkretnego celu wyceny pozwala ustalać stan z innej daty, niż data na jaką dla tego celu ustalane jest przeznaczenie. Po nowelizacji uogn stan nieruchomości i przeznaczenie nieruchomości stały się odrębnymi czynnikami z których każdy ma znaczący wpływ na określenie wartości nieruchomości i każdy musi zostać uwzględniony (obok innych czynników). Jak wynika z art. 4 pkt 17 uogn przez stan nieruchomości należy rozumieć stan zagospodarowania, stan prawnym stan techniczno-użytkowy, a także stan otoczenia nieruchomości, w tym wielkość, charakter, stopień zurbanizowania miejscowości, w której nieruchomość jest położona. Stosownie natomiast do treści w art. 154 ust. 1. uogn wyboru właściwego podejścia oraz metody i techniki szacowania nieruchomości dokonuje rzeczoznawca majątkowy, uwzględniając w szczególności cel wyceny, rodzaj i położenie nieruchomości, jej przeznaczenie w planie miejscowym, stopień wyposażenia w urządzenia infrastruktury technicznej, stan jej zagospodarowania oraz dostępne dane o cenach, dochodach i cechach nieruchomości podobnych. Aktualnie w niektórych sprawach, gdzie nie ma precyzyjnego określenia w przepisie dat stanu, przeznaczenia i poziomu cen występują wątpliwości. Brak możliwości zastosowania wprost przepisu prawa pociąga za sobą konieczność ustalenia sposobu postępowania na podstawie szczegółowej analizy celu wyceny, gdyż wartości nieruchomości, które określa, muszą być przydatne dla celu dla którego zostały określone. Takie uprawnienie przyznaje i taki obowiązek nakłada na rzeczoznawcę majątkowego przepis art. 154 ust. 1 uogn. Podkreślić należy, że zgodnie z cytowanym przepisem przeznaczenie nieruchomości jest odrębnym czynnikiem, który uwzględnia się przy określaniu wartości nieruchomości. Czynnikiem przeznaczenie nieruchomości nie jest uzależniony od tego, kto w czasie uchwalania planu miejscowego (lub studium gminnego) był właścicielem nieruchomości. Trudno bowiem sobie wyobrazić sytuację, że gdyby poprzedni właściciel nie utracił własności nieruchomości, to jej obecne przeznaczenie w planie miejscowym lub studium gminnym było by inne niż to aktualnie. Ustalenia planu miejscowego wynikają z potrzeb rozwojowych gminy i z konieczności zapewnienia ładu przestrzennego w gminie, a prawo własności uwzględnia się głównie w kontekście rekompensowania skutków dokonanych ustaleń. Mogą one powodować dla właścicieli nieruchomości skutki zarówno pozytywne (wzrost wartości nieruchomości) jak i negatywne (zmniejszenie się wartości nieruchomości).

Uwzględniając powyższe zastanović się zatem należy, jak rzeczoznawca majątkowy określałby wartość nieruchomości w celu ustalenia odszkodowania na potrzeby regulacji spraw majątkowych kościelnych osób prawnych, gdyby nie obowiązywało rozporządzenie z 21 września 2004r. w sprawie wyceny nieruchomości i sporządzania operatu szacunkowego, w szczególności z jakiej daty należałoby przyjąć przeznaczenie nieruchomości na potrzeby takiej wyceny.

Kierując się celem wyceny odwołać należy się ponownie do argumentu użytego wcześniej, iż powódce służy jedno roszczenie, które może być realizowane na różne sposoby. Podkreślić przy tym trzeba, iż podstawowym sposobem regulacji jest przywrócenie własności nieruchomości. Gdyby istniała obecnie możliwość restytucji to powódka otrzymałaby nieruchomości z ich aktualnym przeznaczeniem. Dysponowałaby zatem prawem majątkowym, na wartość którego niewątpliwym wpływ miałyby aktualne przeznaczenie nieruchomości. Co bardzo istotne okoliczność ta nie rodziłaby po stronie powódki konieczności zwrotu jakichkolwiek nakładów. Z tego natomiast płynie wniosek, że

także przyznawane odszkodowanie musi być adekwatne do rynkowej wartości nieruchomości zgodnej z jej aktualnym przeznaczeniem.

Nadto analogiczny argument można wywieść posługując się treścią przepisów art.63 ust. 1 pkt 2 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...) w RP (odszkodowanie ustala się według przepisów o wywłaszczaniu nieruchomości) w zw. z art.134 ust. 4 uogn.

Słuszny jest pogląd, że gdyby powodowa Parafia nie utraciła własności nieruchomości, ich przeznaczenie byłoby obecnie takie jak wynika z aktualnego planu (bez działań i nakładów z jej strony). A ponieważ rzeczywista szkoda jest równa kwocie jaką zainteresowana strona mogłaby obecnie uzyskać na rynku za nieruchomość, gdyby w latach ubiegłych nie odebrano jej własności tej nieruchomości albo gdyby obecnie zwrócono jej tę nieruchomość, uprawniony jest wniosek, że przy określaniu wartości nieruchomości dla celu ustalenia odszkodowania za nieruchomości kościelnych osób prawnym przejęte na rzecz Państwa przyjmować należy przeznaczenie nieruchomości z daty ustalania odszkodowania.”

Rozważania te Sąd w niniejszym składzie w całej rozciągłości podziela i w konsekwencji stoi na stanowisku, że wysokość odszkodowania na podstawie art. 63 ust. 1 pkt 3 u.s.p.k. ustala się według stanu nieruchomości przejętej na dzień utraty praw przez powódkę, a cen i przeznaczenia z chwili obecnej, czemu dał wyraz w postanowieniu o przeprowadzeniu dowodu z opinii biegłego rzeczoznawcy majątkowego z dnia 1 kwietnia 2016 r. /k. 830/

Uznając, że w toku postępowania regulacyjnego przed Komisją Majątkową przyznano powódce na mocy ugody z dnia 5 lutego 1999 r. własność nieruchomości zamiennych o wartości 4.268.104 zł, a na mocy ugody z dnia 12 maja 2000 r. własność nieruchomości zamiennych o wartości 1.338.587 zł, a wartość gruntów przejętych od powódki na rzecz Skarbu Państwa na podstawie ustawy o dobrach martwej ręki wynosi 13.142.516 zł, Sąd ustalił, że różnica na korzyść powódki wynosi 7.535.825 zł. Należy przy tym wskazać, że wartość 13.142.516 zł biegły rzeczoznawca majątkowy oszacował w stosunku do całego obszaru przejętego, który obejmował również działki numer 236/44 i 236/45 (str. 59 opinii geodezyjnej – k. 529 akt sprawy i str. 19-20 opinii rzeczoznawcy i k. 879-880 akt sprawy). Zważywszy na wcześniej podniesione argumenty, że roszczenie powódki w odniesieniu do działek o numerach 236/44 i 236/45 wygasło Sąd od wartości 13.142.516 zł odjął również kwotę 390.062 zł, stanowiącą równowartość działek 236/44 i 236/45 według ich stanu na dzień utraty praw przez powódkę (21 kwietnia 1051 r.) a cen i przeznaczenia nieruchomości z chwili obecnej. Stąd ostatecznie zasądzeniu tytułem odszkodowania na rzecz powódki podlegała na podstawie art. 61 ust. 2 pkt 2 u.s.p.k. w związku z 63 ust. 1 pkt 3 u.s.p.k. kwota 7.145.763 zł (13.142.516 zł - 390.062 zł - 4.268.104 zł - 1.338.587 zł). Podkreślenia wymaga przy tym, że fakt nabycia przez powódkę działek nr 235/44 i 235/45, przejętych w 1951 r. na rzecz Skarbu Państwa, od osób trzecich był, a co najmniej powinien być, powódce znany jeszcze przed wytoczeniem powództwa w niniejszej sprawie, a nawet w toku postępowania regulacyjnego przed Komisją, skoro powódka działki te nabyła w 1997 r. Także odrzucić należy ewentualny argument, że wiedzę w tym zakresie powódka powzięła dopiero po analizie opinii biegłego geodety sporządzonej w sprawie.

Mając wszystkie powyższe rozważania na względzie, Sąd punkcie 1 wyroku zasądził od pozwanego Skarbu Państwa – Wojewody (...) na rzecz powódki kwotę 7.145.763 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia następnego po dniu wydania wyroku do dnia zapłaty, oddalając powództwo w pozostałym zakresie.

O odsetkach ustawowych za opóźnienie od zasądzonych roszczenia Sąd orzekł na podstawie art. 481 § 1 k.c., ustalając początek ich biegu na dzień następujący po wydaniu wyroku. Dopiero bowiem w toku niniejszego postępowania regulacyjnego został w sposób jednoznaczny ustalony sposób realizacji roszczenia powodowej Parafii, jak również ustalono podmiot odpowiedzialny za zapłatę odszkodowania. W konsekwencji, nie sposób uznać, aby pozwany pozostawał w zwłoce ze spełnieniem świadczenia przed wydaniem wyroku, tym bardziej, że powódka nigdy nie wezwwała właściwej statio fisci Skarbu Państwa do dobrowolnego spełnienia świadczenia. Przywołać również w tym miejscu trzeba wyrok Sadu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 30 marca 2017 r. (V ACa 826/16, LEX nr 2340282), w którym Sąd ten stwierdził, że wyrok zasądzający odszkodowanie na podstawie art. 63 ustawy z 1989 r. o stosunku

Państwa do Kościoła (...) ma charakter deklaracyjny. Podzielenie tego poglądu ostatecznie przemawia za zasądzeniem odsetek od dnia wyrokowania.

O kosztach procesu co do (...) i Gminy K. Sąd orzekł na podstawie art. 100 k.p.c., zgodnie z którym w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami. Zdaniem Sądu w niniejszej sprawie zachodzi taki szczególnie uzasadniony wypadek. Sąd Apelacyjny w Poznaniu w uzasadnieniu wyroku z dnia 6 czerwca 2017 r. w sprawie I ACa 1542/106, w którym zmienił orzeczenie sądu I instancji i odstąpił od obciążania powódki kosztami procesu, poniesionymi przez pozwanych przed sądem I instancji wyraził pogląd, że „W okolicznościach sprawy strona powodowa została w pewnym sensie zmuszona do wdania się w spór sądowy z uwagi, z jednej strony, na zmianę przepisów prawa, a z drugiej z powodu przewlekłości prac Komisji Majątkowej w rozpoznaniu jej wniosku. Koszty te nie powstałyby zatem, gdyby państwo od początku w sposób przejrzysty uregulowało możliwość skutecznej restytucji przez osoby kościelne ich praw do nieruchomości, a wyznaczony do załatwienia tych spraw organ działał z wymaganą sprawnością.”. Argumentacja ta, zdaniem Sądu orzekającego w niniejszej sprawie, ma znaczenie z punktu widzenia udziału w postępowaniu w charakterze w/w pozwanych. Prawidłowe bowiem działanie Komisji Majątkowej, za którą ostatecznie odpowiedzialny jest Skarb Państwa, nie pociągałoby konieczności pozwania w niniejszej sprawie tych podmiotów, biorących zresztą czynny udział w postępowaniu regulacyjnym przed Komisją. Przy czym udział tych podmiotów w niniejszym procesie nie był od początku bezzasadny. Dopiero bowiem przeprowadzenie postępowania dowodowego w całości dało podstawy do ustalenia braku odpowiedzialności pozwanego (...) i Gminy K. z tytułu roszczenia regulacyjnego realizowanego na podstawie art. 63 ust. 1 pkt 1 i 2 u.s.p.k.

O kosztach sądowych orzeczono na podstawie art. 100 zd. 1 k.p.c., zgodnie z którym w razie częściowego tylko uwzględnienia żądań koszty będą wzajemnie zniesione lub stosunkowo rozdzielone.

W niniejszej sprawie powódka domagała się regulacji co do obszaru obejmującego całą powierzchnię przejętą protokołem przejęcia z dnia 21 kwietnia 1951 r. W toku procesu ustalono, że roszczenia powódki zostały zaspokojone w niewiele ponad połowie w postępowaniu prowadzonym przez Komisję Majątkową, na co wskazuje stosunek wartości 13.142.516 zł do 7.145.763 zł. Jakkolwiek powódka nie była w stanie przed wszczęciem procesu oszacować w jakim zakresie jej roszczenie zostało zaspokojone, to winna spodziewać się, że jej powództwa w znacznej części zostanie oddalone wobec dokonania części regulacji przez Komisję Majątkową. Istotnie powódka po likwidacji Komisji była zmuszona dochodzenia swoich praw przed sądem powszechnym, ale nie należy tracić z pola widzenia okoliczności, że w postępowaniu przed Komisją Majątkową powódka dla wykazania swoich praw również musiała przedstawiać operaty szacunkowe i inne dowody, co wiązało się z kosztami. Ponadto o ile sytuacja majątkowa powódki uzasadniała jej częściowe zwolnienie od kosztów sądowych na początku procesu, tak by nie odmawiać jej prawa do sądu, o tyle w razie uprawomocnienia się wyroku zasądzającego świadczenie powódka będzie dysponowała majątkiem na pokrycie kosztów sądowych, które były niezbędne do dochodzenia jej praw w niniejszej sprawie, w której ostatecznie tylko część jej żądań została uwzględniona, a część uznana za bezzasadne z uwagi na wcześniejsze zaspokojenie roszczenia regulacyjnego w postępowaniu przed Komisją Majątkową.

Mając wszystko powyższe na względzie Sąd orzekł jak w wyroku.

/-/ SSO Magdalena Ławrynowicz